

Літ

ЛІТАРАТУРА

і МАСТАЦТВА

30 СТУДЗЕНЯ

2004 г.

№ 5/4242

АНОНС!

Набліжаецца 60-годдзе вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў і 60-годдзе Перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне. Установа «Літаратура і Мастацтва» праводзіць агульнанацыянальную акцыю па стварэнні кнігі «Наша Перамога». Запрашаем усіх, хто зацікаўлены, да супрацоўніцтва.

Кніга «Мы — беларусы» — свайго роду мастацкі летапіс нацыі. Яна — абагульнены партрэт беларускага народа...

7

Мы — беларусы

МАЛІТВА ў фарбах

У Нацыянальным мастацкім музеі РБ праходзіць выстава «Іканапіс Беларусі XX—XXI стагоддзяў». Яна падрыхтавана сумесна з Беларускай Экзархатам з благавлення Патрыяршага Экзарха ўсяе Беларусі, мітрапаліта Філарэта, Дзяржаўным камітэтам па справах рэлігіі і нацыянальнасцей, Мінскім Домам Міласэрнасці.

СТАР.

2

Удзельнік выставы — мастачка Вольга ЧАРНЯК

**МІНІСТР ІНФАРМАЦЫІ
НАВЕДАЎ РЭДАКЦЫЮ
ЖЫТКАВІЦКАЙ
"РАЁНКИ"**

Пасля завяршэння работы першага пасяджэння Нацыянальнага арганізацыйнага камітэта па падрыхтоўцы і правядзенні Дня беларускага пісьменства ў г.п. Тураў Жыткавіцкага раёна, міністр інфармацыі Уладзімір Русакевіч, першы намеснік Лілія Ананіч, спецыялісты міністэрства, а таксама выконваючы абавязкі начальнік Гомельскага ўпраўлення інфармацыі і друку Яўген Міткевіч наведалі рэдакцыю раённай газеты "Новае Палессе".

Галоўны рэдактар рэдакцыйнай установы Уладзімір Гаўрыловіч пазнаёміў гасцей з матэрыяльнай базай раённых газетчыкаў (а яна неблагая: уласны двухпавярховы будынак з аўтаномнай кацельняй, жылы дом).

У рэдакцыі газеты адбылася вытворчая нарада па праблемах асвятлення будучага свята беларускай пісьменнасці ў Тураве. На ёй было вырашана, што ў рэдакцыі газеты будзе створаны інфармацыйны цэнтр Міністэрства інфармацыі.

Уладзімір Русакевіч пажадаў поспехаў у творчасці мясцовым журналістам, выказаў спадзяванне, што яны стануць асноўным і найбольш прадуктыўным звяном у інфармаванні насельніцтва краіны падчас падрыхтоўкі свята.

Уладзімір ПРЫАЗЁРНЫ

**НЕЗНАЁМАЯ,
ЗАБЫТАЯ, ПРЫГОЖАЯ!**

З беларускім рэпертуарам у Нацыянальным акадэмічным тэатры оперы Беларусі на 71-м годзе яго насычанага творчага жыцця, як вядома, узніклі праблемы. Увогуле, беларускія оперы былі. Ды і ёсць. З іх складаліся і непаўторныя старонкі тэатральнага летапісу, і гістарычнае, нацыянальна своеадметнае аблічча вялікага мастацка-вытворчага калектыву і многіх, у тым ліку знаных, асоб, так або іначай звязаных з гэтым калектывам. Вось толькі на яго сцэне арыгінальнага беларускага сэння амаль няма. Таму сапраўднымі адкрыццямі як для звычайнай публікі, так і для цікаўнага глядача напоўніўся вечар 29 студзеня. А 19-й гадзіне ў зале Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра Беларусі была прэзентавана ўнікальная праграма — "Па старонках беларускіх опер". Яе арганізатары і ўдзельнікі прадставілі проста прыгожую музыку.

Зарэгістравана

Мінская пісьменніцкая арганізацыя

16 студзеня 2004 года адбылася рэгістрацыя грамадскага аб'яднання "Мінская пісьменніцкая арганізацыя".

22 студзеня ў памяшканні Рэдакцыйна-выдавецкай установы "Літаратура і Мастацтва" адбылося чарговае пасяджэнне семінара-аб'яднання "Літаратурны квартал". На гэты раз да яго "старажылаў" далучылася шмат пачынаючай творчай моладзі: студэнты ВДУ, навучэнцы каледжаў, старшакласнікі.

Адкрыў пасяджэнне "Літквартала" намеснік дырэктара РВУ "Літаратура і Мастацтва" Павел Вераб'ёў. Перад прысутнымі выступілі галоўны рэдактар часопіса "Малодосць" Раіса Баравікова, рэдактар аддзела паэзіі часопіса "Польмя" Вадзім Спрычан і іншыя супрацоўнікі рэдакцыі, а таксама выкладчык БДПУ імя Максіма Танка, паэт Мікола Шабовіч. І зразумела, як заўсёды, гучалі творы членаў літаб'яднання.

Пасяджэнні "Літквартала" праходзяць кожны чацвер а 18 гадзіне.
Т. 284-66-73.

ШАНОЎНЫЯ ЧЫТАЧЫ!

З Новага года максімальна скарочана паступленне "ЛіМа" ў розніцу. Адзіная магчымасць застацца нашымі чытачамі — падпіска на газету!

Кошт індыўідуальнай падпіскі:
(Індэкс — 63856)
на 1 месяц — 2600 рублёў;
на 3 месяцы — 7800 рублёў.

Кошт ведамаснай падпіскі:
(Індэкс — 63857)
на 1 месяц — 4100 рублёў;
на 3 месяцы — 12300 рублёў.

Чарговае свята пісьменнасці сёлета пройдзе 5 верасня ў самым сэрцы беларускага Палесся — старажытным Тураве, які ў наступным годзе адзначаць сваё 1025-годдзе, а яшчэ праз год — тысячагоддзе Тураўскай епархіі. Тут, на радзіме царкоўнага дзеяча, асветніка і пісьменніка Кірылы Тураўскага 16 студзеня адбылося пер-

У Тураве, як у Полацку бяруць свой пачатак карані беларускай дзяржаўнасці, асветніцтва і духоўнасці. Тут вытокі нашага духу, летапіснага слова, пачатак дзяржаўнасці Беларусі. Пацвярджэнню гэтаму шмат. На нядаўнім святкаванні 75-гадовага юбілею Нацыянальнай акадэміі навук нават польскія вучоныя адзначылі, што старажытныя статуы Тураўскага княства і Вялікага княства Літоўскага, якія былі створаны на старажытнабеларускай мове, у многім нагад-

На пасяджэнні Нацыянальнага арганізацыйнага камітэта разглядалася і творчая канцэпцыя будучага свята, яе прадставіў міністр інфармацыі Беларусі Уладзімір Русакевіч. Дамінанта гэтага свята — духоўнасць, мастацкае слова, якое заўсёды адыгрывала надзвычайную ролю ў жыцці беларусаў. Важнай састаўнай часткай свята стане правядзенне навукова-творчай экспедыцыі "Дарога да святыхняў з Благадатным Агнём ад Гроба Гасподня".

У час падарожжа прадугледжваецца асвятленне Благадатным агнём праваслаўных

**СВЯТА
АДБУДЗЕЦЦА
Ў ТУРАВЕ**

шае пасяджэнне Нацыянальнага арганізацыйнага камітэта па падрыхтоўцы і правядзенні Дня беларускага пісьменства. Прайшло яно пад старшынствам намесніка прэм'ер-міністра Рэспублікі Беларусь Уладзіміра Дражына. У ім прынялі ўдзел міністр інфармацыі У. В. Русакевіч, міністр культуры Л. П. Гуляка, прад-

ваюць сённяшня нарматыўныя дакументы Еўрасаюза.

Старажытны Тураў, яго гістарычная спадчына дазваляе нам гаварыць пра яго роўнасць з Полацкам як калыскі нашай духоўнасці. Горад з

святыхняў нашай краіны, у складзе экспедыцыі, як і раней, будуць духоўныя асобы, пісьменнікі, вучоныя, артысты, вядомыя дзеячы літаратуры і мастацтва. Таксама плануецца падоўжыць традыцыю правядзення сумесна з Акадэміяй навук Беларусі навукова-практычнай канферэнцыі "Тураўскія чытанні".

Па словах міністра інфармацыі, на свяце ў Тураве будуць шырока прадстаўлены кнігі і прэса, жыхары і госці горада будуць мець магчымасць сустрацца з беларускімі паэтамі і празаікамі. Прадугледжваецца шмат іншых мерапрыемстваў, якія завершацца цырымоніяй перадачы эстафеты свята і гала-канцэртаў майстроў мастацтваў нашай краіны. Міністэрства інфармацыі забяспечыць выпуск усёй неабходнай друкаванай прадукцыі. Так, на свята выйдуць кнігі "Тураў", "Тураўскае Евангелле" і буклет "Дзень беларускага пісьменства".

На думку абласных улад, у Тураве цяжка будзе размясціць вялікую колькасць гасцей, а плануецца, што на святкаванні прыедзе іх больш за сто тысяч, таму само свята варта праводзіць адначасова і ў Тураве, і ў Гомелі, дзе плануецца адкрыць помнік Кірылу Тураўскаму. Мясцовыя кіраўнікі ўпэўнены, што нарэшце Тураў атрымаў відэавочную перспектыву развіцця. Адным з пацвярджэнняў з'яўляецца тое, што да 1 верасня ў Тураў па даручэнні кіраўніка дзяржавы прыйдзе прыродны газ.

Уладзімір ГАЎРЫЛОВІЧ

стаўнікі міністэрстваў, дзяржаўных ведамстваў, кіраўніцтва Гомельскай вобласці і Жыткавіцкага раёна.

На думку віцэ-прэм'ера, само свята за час свайго існавання стала паспраўднана агульнанацыянальным, а сталіцы яго правядзення абсалютна змянілі свой знешні выгляд. У час падрыхтоўкі рамантаваліся вуліцы, плошчы, дамы, добраўпарадкаваліся тэрыторыі, праводзіліся работы па рэстаўрацыі гістарычных помнікаў і г. д.

XI стагоддзя займаў месца сярод культурных цэнтраў усходніх славян, якімі былі Кіеў, Смаленск, Ноўгарад. Але ж гісторыя не шкадавала яго. Што тычыцца дня сённяшняга, дык Тураў фактычна з'яўляецца адміністрацыйным цэнтрам Нацыянальнага парку "Прыпяцкі", які падначалены Адміністрацыі Прэзідэнта Беларусі і павінен, на думку кіраўніка дзяржавы, стаць цэнтрам экалагічнага, краязнаўчага і гістарычнага турызму ў палескім рэгіёне Беларусі.

МАЛІТВА Ў ФАРБАХ

Іканапіс Беларусі мае багатую гісторыю. Сёння ж можна гаварыць не толькі пра вяртанне іканапісу, колькі пра яго адраджэнне. Задача іканапісцаў XXI ст. заключаецца ў тым, каб знайсці гармонію творчасці і традыцыйнага канона, выйсці на ўзровень духоўнасці, якім славілася мастацтва Старажытнай Русі і Беларусі.

Выстава, прысвечаная 10-годдзю адраджэння іканапісу Беларусі, не ў стане паказаць усё мастацкае багацце і разнастайнасць царкоўнага мастацтва (жывапіс, шыццё, ювелірная справа, афармленне кніг, тарэўтыка), бо асноўная іх частка знаходзіцца ў храмах Беларусі. Помнікі збіраліся ва ўсіх епархіях краіны. Яны красамоўна сведчаць аб прыхільнасці мастакоў да засваення візантыйскага і рускага мастацтва. Выхаванцы іканапісных майстэрняў Маскоўскай, Пецярбургскай духоўных акадэміяў, Мінскага Дома Міласэрнасці, беларускіх манастыроў прадэманстравалі свой выдатны талент.

Знаёмства з творамі сучасных іканапісцаў пачалося яшчэ да афіцыйнага адкрыцця выставы. Гэта дало магчымасць наведвальнікам напоўніцца ўражаннямі, пераасэнсавачь і, калі спатрэбіцца, задаць пытанні протаіерэю айцу Фёдору Поўнаму, які прысутнічаў тут у якасці галоўнага прадстаўніка Беларускага Экзархата. Літаральна кожная ікона ўражвала наведвальнікаў. Варыянты іконаў Божай Маці, Ісуса Хрыста, Серафіма Сароўскага, Еўфрасіні Полацкай, Святога Міколы і іншых прадставілі епархіі: мінская, гродзенская-ваўкавыская, полацка-глыбоцкая, магілёўска-мсціслаўская, віцеб-

ска-аршанская, брэсцка-кобрынская, тураўска-мазырская, наваградска-лідская, Каложская царква Гародні. Аўтары роспісу ікон — ад самых знакамітых да маладых: С. Семашкевіч, А. Кудзін, В. Жураўлёў, В. Чарняк, А. Белаголаў, С. Бышнеў, В. Чайка, В. Жукаў, А. Жа-

чыў: "Іканапіс — гэта гісторыя магутнай духатворчасці нашага народа".

А Уладыка Філарэт дадаў: "Іканапіс Беларусі канца XX, пачатку XXI стагоддзя мае гістарычную знакаваць. Ён — адна з галоўных складаемых духоўнага адраджэння нашай краіны. Даўня

раў, І. Казлова, П. Мінчэна... У экспазіцыю ўключаны асобныя стэнды працэсу напісання ікон (тэхналогія, матэрыялы), архірэйскага і святарскага адзення, праваслаўных кніг, закладак, кувэркаў.

Прысутны на выставе намеснік міністра культуры РБ У. Рылатка адзна-

традыцыя іканапісання жыве. Яна напоўнена духам і сілай, сведчыць аб вечных каштоўнасцях народа".

Для тых, хто яшчэ не наведаў выставу, напамінаем: апошні дзень працы 9 сакавіка г.г.

Аўген ХВАЛЯ-ЗАНЁМАНСКИ
ФОТА К. ДРОБАВА

ГОРАЦКІ "ПАРНАС"

Багата літаратурнымі традыцыямі Горацкая зямля. Яна прыцягвала ўвагу многіх майстроў слова мінуўшчыны.

У 1799 годзе Горкі (у той час мястэчка) наведваў паэт Г.Дзяржавін, сюды дасылалі лісты Т.Шаўчэнка, Л.Талстой, М.Чарнышэўскі, І.Тургенеў. Гасцямі Горак неаднойчы былі Янка Купала і Якуб Колас. Тут вучыліся, працавалі М.Гарэцкі, М.Ганчарык, С.Фамін, Ю.Гаўрук, Н.Тулупава. На горацкай зямлі нарадзіліся Л.Разгон, В.Каваль, Г.Шчарбатаў.

Зараз у Горках плённа працуюць два літаратурныя аб'яднанні: "Роднае слова" пры Горацкім гістарычна-этнографічным музеі і "Парнас" пры Беларускай дзяржаўнай сельскагаспадарчай акадэміі. У 1995 годзе званне "народнага" было прысвоена "Роднаму слову", а нядаўна такое ж званне атрымала і літаратурнае аб'яднанне "Парнас".

Назва "Парнас" звязана з напісаннем пэмы "Тарас на Парнасе", якая па версіях многіх даследчыкаў была напісана студэнтам Горыгорацкага земляробчага інстытута К.Веранічыным. І да цяперашняга часу на тэрыторыі сельгасакадэміі існуе пагорак, які так і называецца "Парнас".

У 20-я гады мінулага стагоддзя ў Горках дзейнічала філія "Аршанскага маладняка", якая аб'ядноўвала мясцовыя літаратурныя таленты.

У 60—70-я гады рэдактарам студэнцкай газеты працавала пэатэса Н.Тулупава, якая аказвала дапамогу многім пачынаючым літаратарам.

Цяперашні "Парнас" аб'ядноўвае аматараў мовы і літаратуры, выкладчыкаў, навуковых супрацоўнікаў, студэнтаў. Штогод праводзіцца дзесяткі літаратурных мерапрыемстваў. Гэта і літаратурна-музычныя вечарыны, прысвечаныя 200-годдзю з дня нараджэння А.Міцкевіча, А.Пушкіна, 120-годдзю з дня нараджэння Я.Купалы, Я.Коласа, і творчы вечар пэатэса З.Марозава, вечар памяці пэатэса Н.Тулупавай, і прэзентацыя кнігі удзельнікаў аб'яднання, сустрэчы са студэнтамі, школьнікамі. Ужо адбыліся два выпускі літаратурнага зборніка "Акадэмічны вянок", ідзе падрыхтоўка трэцяга. У "Парнасе" вялікія задумкі, пажадаем аб'яднанню і яго кіраўніку поспехаў, новых кніг і творчага неспакою.

Святлана СКАРОМНАЯ,
кіраўнік літаратурнага аб'яднання
"Роднае слова".

ВІЦЕБШЧЫНА

"ЖЫЦЦЁ ДОЎЖЫЦЦА
Ў ПЕСНЯХ"

Нядаўна літаратурны Віцебск адзначыў сумную дату — гадавіну з дня смерці паэта, перакладчыка і літаратуразнаўца Анатоля Канапелькі. У абласной бібліятэцы прайшла вечарына, на якой прэзентаваліся дзве новыя кнігі літаратара, якія выдадзены пасля яго раптоўнай і заўчаснай смерці: "Старонкі творчых біяграфій" і "Лісты да Юлі".

Анатоль Канапелька нарадзіўся 16 лістапада 1939 года ў Расонах. Яго спадчыну складаюць зборнікі вершаў "Зямная сімфонія", "Сустрэчы", "Музыка лістапада", а таксама шматлікія навуковыя працы і артыкулы пра майстроў прыгожага пісьменства. Доўгі час пісьменнік веў рубрыку ў абласной газеце "Народнае слова" "Анталогія беларускай паэзіі". Менавіта гэтыя публікацыі склалі аснову кнігі "Старонкі творчых біяграфій", якая была выдадзена пад рэдакцыяй Уладзіміра Папковіча ў выдавецтве Віцебскага дзяржаўнага ўніверсітэта.

— Дацэнт кафедры беларускай літаратуры Анатоля Канапельку ведалі ў кожнай школе Віцебшчыны, — гаворыць Уладзімір Папковіч, — бо ён аддаваў невялікія свет роднай мовы і літаратуры да моладзі, сваіх студэнтаў, будучых настаўнікаў. Ён пачаў вялізную справу — складанне зборніка аднаго верша паэтаў Віцебшчыны — ад Францішка Скарыны да самай маладой нашай паэты Людмілы Сіманёнак — і выбраў з творчасці кожнага па адным вершы. На жаль, не паспеў дасягнуць задуманага да канца.

Завяршыў гэтую работу сябра і калега Уладзімір Папковіч. "Лісты да Юлі" — кніга перакладаў А.Канапелькі з польскай мовы твораў Яна Баршчэўскага, выйшла пры дапамозе Фонду імя Л. Сапегі. Дырэктар літаратурнага музея Святлана Казлова прыгадвае, што ў фондах захавалася 28 лістоў Яна Баршчэўскага да каханай Юлі Корсак, яны друкаваліся з 1910 года, але ніхто не мог паставіць кропку. І вось зараз кропка пастаўлена Анатолем Канапелькам.

У вечары прынялі ўдзел сакратар Віцебскага аддзялення Саюза беларускіх пісьменнікаў Франц Сіюк, паэт Давід Сімановіч, а таксама Язэп Навумчык, жонка Анатоля Мікалаевіча Святлана, выкладчыкі ўніверсітэта, студэнты, гараджане і школьнікі.

Дапаўняла літаратурную вечарыну фотавыстава, якая яшчэ раз прыгадала словы паэта: "Жыццё доўжыцца ў песнях".

Настасся ДЗЯДЗІНкіНА

Пачатак новага 2004 года ўносіць свае карэктывы ў розныя сферы жыцця. І культурная дзейнасць нашай краіны — не выключэнне. Аб выніках мінулага года і планах на будучае расказвае чытачам "ЛІМа" начальнік упраўлення культуры Мінгарвыканкама Віктар Кураш:

У СТАЛІЦЫ —
НОВЫЯ СВЯТЫ І ФЕСТИВАЛІ

Паслугамі сарака з іх карысталіся больш за 300 тысяч чытачоў.

— Віктар Іосіфавіч, ці прыходзіць да вас творчыя людзі з новымі праектамі і прапановамі? І адкуль часцей ідзе ініцыятыва правядзення тых ці іншых мерапрыемстваў: зверху ці знізу?

— Наша ўпраўленне культуры на сённяшні дзень з'яўляецца ледзь не адзіным цэнтрам, куды са сваімі праектамі прыходзіць людзі. Аб гэтым сведчаць прапановы ад грамадскіх арганізацый і разнастайных творчых калектываў. Дарэчы, у мінулым годзе мы правялі сустрэчу з усімі творчымі саюзамі, на якой абмеркавалі розныя праблемы. Што датычыць ініцыятывы, яна, безумоўна, паступае ад людзей творчых, а мы спрабуем аказваць дапамогу. Так, у кастрычніку — лістападзе 2003-га да нас звярнуўся рэжысёр Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Я. Купалы з прапановай правесці тэатральны фестываль "Адкрыты фармат". Мы падтрымалі гэтую ідэю і адразу аказалі фінансавую, арганізацыйную і рэкламнаю падтрымку. Ну а таму, што гэты фестываль атрымаў вялікі рэзананс, мы сёлета правядзем яго зноў, але ўжо на больш прафесійным узроўні. Плануецца паказаць спектаклі не толькі з так званым арт-мастацтвам, але і класічным пастаноўкі п'ес з удзелам вядомых труп. Мы ўжо абмеркавалі гэтую задуму з намеснікам міністра культуры, і, спадзяюся, ніякіх перашкод у рэалізацыі ідэі не будзе. Так некалькі дзён да нас звярнуўся кіраўнік эстрадна-сімфанічнага аркестра М. Фінберг з прапановай правесці ў горадзе міжнародны джазавы фестываль, а ў выніку — у гэтым годзе ён будзе праводзіцца ў дзесяты раз.

— Ці задаволены вы сувязямі з творчай інтэлігенцыяй?

— Мне здаецца, нельга адзначна адказаць на гэтае пытанне. Хочацца, каб творчыя сувязі былі больш цеснымі і якаснымі. Менавіта якаснаму ўзроўню ўзаемаадносін мы будзем надаваць як мага больш увагі.

— А з пісьменнікамі сябруеце?

— Падтрымліваем даўнія трывалыя сувязі. Магу назваць прозвішчы, але спіс гэты будзе вельмі вялікі. Цесна супрацоўнічаюць з Саюзам пісьменнікаў гарадскія бібліятэкі. Пастаяннымі іх гасцямі з'яўляюцца У. Гніпамедаў, У. Арлоў, З. Марозаў, М. Скобла, В. Шніп, Л. Дранько-Майсюк, Э. Акулін, Н. Загорская, Н. Гілевіч, Г. Бураўкін, У. Карызна і многія многія іншыя. Як бачыце, усіх не пералічыш.

Не забываемся і на тых, хто самааддана працаваў на нацыяналь-

ную культуру, ды вось — пайшоў ад нас... За апошнія два гады з'явіліся мемарыяльныя дошкі, прысвечаныя памяці У. Адамчыка, І. Новікава, У. Карлава, Я. Лучыны. Урачыстае адкрыццё дошак праходзіла з удзелам пісьменнікаў. Да прыкладу, ініцыятарам стварэння мемарыяльнай дошкі У. Карлава выступіў народны пісьменнік Беларусі І. Шамякін. Між тым, сумесна з Саюзам беларускіх пісьменнікаў і Літаратурным музеем Я. Купалы штогод ладзім свята паэзіі ў парку Я. Купалы. Акрамя таго, праходзіць сустрэчы з супрацоўнікамі рэдакцыі беларускіх часопісаў "Полымя", "Малодосць", "Вясёлка", "Бярозка", "Лесавік", "Всемирная литература", "Дзеяслоў".

— Якія яшчэ значныя альбо цікавыя мерапрыемствы плануеце на гэты год? Чым ён, на ваш погляд, будзе адметны?

— Плануем правесці шэраг мерапрыемстваў з Саюзам кампазітараў, з Саюзам пісьменнікаў, з Саюзам майстроў мастацкіх промыслаў. Акрамя таго, пройдзе адборачны тур на рэспубліканскі фестываль "Беларусь — мая песня", у рамках якога будзе праведзена выстава майстроў. Сумесна з Саюзам кінематографістаў рыхтуемся адкрыць Дом кіно на базе кінатэатра "Партизан", а з Саюзам тэатральных дзеячаў і Міністэрствам культуры — правесці тэатральны фестываль у сталіцы, ды так, каб ён стаў традыцыйным і атрымаў назву "Мінск".

Асабістая ўвага будзе нададзена мерапрыемствам, звязаным з 60-годдзем вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. А яны, безумоўна, будуць насіць ваенна-патрыятычны характар. І, нарэшце, нас чакае адказная работа па падрыхтоўцы і правядзенні свята горада. А тое, што падобныя мерапрыемствы выклікаюць асабліва цікаўнасць у гараджан усіх пакаленняў і гасцей Беларусі, пацвердзіла нядаўняе апытанне, праведзенае намі сумесна з Навукова-даследчым інстытутам сацыяльна-эканамічных і палітычных праблем.

Марына ЦЯРЭШЧАНКА

У Нацыянальнай Акадэміі навук адбылася сустрэча з сынам Якуба Коласа Міхасём Канстанцінавічам Міцкевічам. Падрыхтаваў яе Сцяпан Лаўшук, намеснік дырэктара Інстытута літаратуры НАН, які вядзе спецкурс у Рэспубліканскім інстытуце вышэйшай школы. Сцяпан Сцяпанавіч запрасіў на гутарку сваіх "студэнтаў" — выкладчыкаў сярэдніх школ, каледжаў, тэхнікумаў, вышэйшых устаноў, якія прыехалі з розных куткоў Беларусі на курсы павышэння кваліфікацыі.

Размова праходзіла ў Мемарыяльным кабінэце Якуба Коласа, дзе працаваў сам славыты пісьменнік. Міхась Канстанцінавіч нават узгадаў, як яго бацьку, які быў віцэ-прэзідэнтам з дня ўтварэння Акадэміі навук (1 студзеня 1929г.), спачатку далі пакой на чацвёртым паверсе, але Я. Коласу з часам стала цяжка туды падымацца і ён склаў верш з гэтай нагоды, дзе напісаў, што яго "загналі на галубятню". У выніку пісьменніку адвалі кабінет на другім паверсе.

Шмат слоў было сказана М.Міцкевічам пра нашу моладзь, пра яе выхаванне. На яго думку: юнакам і дзяўчатам не хапае глыбокага, лагічнага асэнсавання таго, што адбываецца навокал. Галоўнае ў выхаванні, на яго погляд, — логіка і духоўнасць. На гэту тэму, па

словах Міхася Канстанцінавіча, лепш за ўсё падыходзіць творы "У палескай глушы" і "У глыбі Палесся" з трылогіі "На ростанях".

М.Міцкевіч, дарэчы, доктар тэхнічных навук, шкадаваў, што ў НАН зусім малы прыток моладзі, што Акадэмія старэе.

Міхась Канстанцінавіч адказаў на пытанні, узгадваў сваю сям'ю: бацьку, маці, братоў, сваякоў. Чытаў вершы і эпіграмы, шмат жартаваў. А на развітанне пачуў шчырыя віншаванні з нагоды надыходзячага 78-га дня нараджэння і пажадання моцнага здароўя, плённай працы і не губляць пачуцця гумару.

Віктар КАВАЛЁЎ

Усю восень і зіму 1941—42 гг. фашысты аднаўлялі на Заходняй Дзвіне ў Полацку мост, што ўзарвалі нашы сапёры перад адступленнем. На будаўніцтва ішло самае моцнае дрэва — дубы і ясені, якія па-варварску высякаліся па ўсім Падзвінні. У сакавіку мост быў адноўлены і па ім пачаўся актыўны рух. А ў красавіку — у першы ж дзень крыгаходу! — ледзі, падплаваныя падпольшчыкамі, што працавалі на будаўніцтве, абваліліся, следам за імі шухнуў у ваду і паплыў па Дзвіне ўвесь даўжэзны новенькі пралёт моста. Паміж каменных маставых устояў — іх будавалі да вайны і яны і зараз слаўна і спраўна служаць! — не засталася аніводнага бярвенца, аніводнай дошчачкі. Гэта адбылося на досвітку. Ранкам палачане, глядзячы на светлы — ад вады да неба — прагал моста радасна жартавалі: да савецкага моста фашысцкі дадатак аніякім дубам не прылепіш.

Падзвіння, якія загінулі ў барацьбе за волю сваёй Бацькаўшчыны.

Голас Веняміна Рудава быў бадзёры і ўсхваляваны, і мне падалося, што лячэнне скончылася, і ён тэлефануе, каб пра тое паведаміць. А ён паведаміў мне пра цікавага чалавека, з якім ляжыць у адной палаце.

Увечары таго ж дня я паімчаў у вайсковы шпіталь. Чалавек, пра якога казаў Рудаў быў сапраўды цікавы. Васілю Лісукову было тады ўжо пад семдзесят, а памяць учэпістая, ясная: ён нават прозвішчы тых здраднікаў, што выдалі патрыятычнае падполле ў Грамах, паведаміў.

па яго словах, пайшлі з Полацка туды, і ён сцвярджае, што падполле па сваім размаху было большае за арганізацыю «Маладая гвардыя» ў г. Краснадоне, і што ў архіве Смаленска павінны быць 2 тамы следчай справы аб тых здрадніках, якія выдалі фашыстам полацкіх падпольшчыкаў.

Просім Вас, калі такая мажлівасць ёсць, даць адпаведнае ўказанне адпаведнаму ведамству запрасіць з архіва матэрыялы памянёнага следства сюды, у г. Мінск, і азнаёміць з імі А. Савіцкага. Калі гэтыя матэрыялы ёсць, яны дапамогуць пісьменніку ў стварэнні кнігі, над якой ён працуе, і дасць мажлівасць адкрыць яшчэ адну гераічную старонку мужнасці і адданасці нашай моладзі сваёй Радзіме, якая была праяўлена ў тыя грозныя гады.

Старшыня праўлення Саюза пісьменнікаў БССР

Максім Танк».

Праз нейкі, — не вельмі кароткі, час я з хваляваннем гартаў матэрыялы — два немалыя тамы! — што прывезлі са смаленскага архіва ў Мінск. Знаёмства з пажоўклывым ад часу старонкамі — некаторыя матэрыялы сведак напісаны на лапіках шпалернай паперы! — вельмі дапамаглі мне ў працы над раманам «Обаль» — кніга выйшла з друку ў 1987 г. — які пабудаваны на дакументальнай аснове: падпольшчыкі ў Грамах мелі пэўныя сувязі з камсамольска-маладзёжнай арганізацыяй «Юныя мсціўцы», што дзейнічалі з пачатку 1942 да жніўня 1943 на чыгуначнай станцыі Обаль Віцебскай вобласці.

Камсамольска-маладзёжнае падполле ў Грамах чакае настойлівых і карпатлівых даследчыкаў. Імёны мужных патрыётаў, якія змагаліся з ворагам, не шкадуючы свайго жыцця, павінны быць пазначаны не толькі на паперы, але, як кажа паэт, «на камні, жалезе і золаце».

Алесь САВІЦКІ,
пісьменнік, лаўрэат
Дзяржаўнай прэміі
Рэспублікі Беларусь

МОСТ ПАПЛЫЎ ПА ДЗВІНЕ

Падзеі гэтыя адлюстраваны ў маёй апавесці «Сыны Полаччыны», тры раздзелы якой былі надрукаваны на старонках Полацкай абласной газеты «Бальшавіцкі сцяг» 12 чэрвеня 1949 г. Героі літаратурнага твора маюць рэальных прататыпаў — гэта ўдзельнікі падпольных груп Паўла Самародкава, Хведара Лаеўскага, што дзейнічалі ў Полацку і Грамах і мужна змагаліся з нямецка-фашысцкімі захопнікамі.

На 26.5. 1942 г. падпольшчыкі спланавалі новую і рызыкоўную баявую аперацыю. Група Паўла Самародкава павінна была знішчыць чыгуначныя склады ў Грамах, а група Хведара Марозава — запаліць вайсковыя склады на левым беразе Дзвіны, і потым, злучыўшыся, вывесці вялікую групу ваеннапалонных у партызанскі край.

Пра планы падпольшчыкаў фашысты дазналіся — знайшліся здраднікі. Гітлераўцы схопілі і расстралілі ў Грамах 78 чыгуначнікаў і нашых ваеннапалонных. Затым накаціла новая крывавае хваля — было арыштавана і расстрэліна 42 патрыёта.

У 1944 г. здраднікаў, якія выдалі фашыстам падполле ў Грамах, выкрылі і арыштавалі. Следства праводзіў Васіль Іванавіч Лісукоў, які тады працаваў следчым дарожна-транспартнага аддзела НКДБ Упраўлення Заходняй чыгункі. Здраднікі атрымалі належнае. А два тамы матэрыялаў следства былі адпраўле-

ны за межы Беларусі, у архіў НКДБ Упраўлення Заходняй чыгункі, які знаходзіўся ў Смаленску.

Гісторыя камсамольска-маладзёжнага падполля ў Грамах, на вялікі жаль, у свой час грунтоўна не была даследавана, дакладней, мала што было пра яе вядома ўвогуле. Не знайшла яна належнага адлюстравання ў мастацкай і дакументальнай літаратуры. Журналісты Полацка і Віцебска дарогі ў той архіў у Смаленску не ведалі. Ды, зрэшты, не дужа іх там і чакалі.

Працуючы ў рэдакцыі полацкай абласной газеты (1946—53), я, на вялікі жаль, нічога не ведаў пра Васіля Іванавіча Лісукова. Сустрэў яго выпадкова, амаль праз 40 год пасля вайны: нас пазнаёміў адзін з нашых пісьменнікаў, які ў той час ляжыўся ў вайсковым шпіталі ў Мінску.

Увосень 1982 года ў маёй мінскай кватэры прагучаў тэлефонны званок, я зняў слухаўку без асаблівай радасці, бо быў заняты працай грунтоўнай — дапісваў раздзелы рамана «Обаль», прысвечанага юным змагарам

У кастрычніку таго ж года, нешта праз тыдзень пасля нашай сустрэчы ў шпіталі, на імя тагачаснага міністра ўнутраных спраў Беларусі Г. М. Жабіцкага быў накіраваны наступны ліст:

«Паважаны Генадзь Мікалаевіч!

Вядомы беларускі пісьменнік Алесь Савіцкі працяглы час збірае матэрыялы аб дзейнасці камсамольска-падпольшчыкаў на Полаччыне і Віцебшчыне ў гады Вялікай Айчыннай вайны.

Як стала яму вядома, у горадзе Полацку існавала буйная падпольная камсамольская арганізацыя, створаная чэкістам Мядзведзевым (мажліва, гэта ягоная падпольная клічка), якая была выдзена фашыстам у 1942 годзе. Пасля вызвалення Полацка ў 1944 годзе следства па справе тых злачынцаў веў следчы дарожна-транспартнага аддзела НКДБ Упраўлення Заходняй чыгункі Лісукоў Васіль Іванавіч. Зараз ён на пенсіі і жыве ў Мінску. Упраўленне Заходняй чыгункі ў той час знаходзілася ў Смаленску і ўсе матэрыялы следства,

У нашым аддзяленні ён быў самым дужым. Пра такіх звычайна гавораць: мужык як дуб, касы сажань у плячах. Сваім кулаком ён, напэўна, і быка ўлажыў бы на дол. Звычайны карабін ці аўтамат ППШ у яго руках здаваўся дзіцячай цацкай. Можна, таму Яфім Жыгулін і выбраў для сябе такую зброю, як кулямёт Дзегцярова.

— Надзейная, брат, штука, — гаварыў ён, пахлопваючы рукой па вышмулянай ложы.

Дык вось мяне, па тым часе вельмі ўжо мізэрнага хлопца, залічылі другім нумарам да Жыгуліна. Прызнацца, на пачатку я крыху разгубіўся: ці прыме ён мяне, неабстралянага нядаўняга школьніка, усур'ёз.

го сябра ў бліжэйшыя дні чакае найцяжэйшае выпрабаванне?..

А здарылася вось што. Неўзабаве пасля таго, як наш узвод пакінуў Усакінскі лес, дзе базіравалася некалькі партызанскіх атрадаў, гітлераўцы буйнымі сіламі акружылі яго. Звыш пяці палкоў, узмоцненых танкамі, артылерыяй, авіяцыяй, накіравала нямецкае камандаванне групы арміі «Цэнтр» для правядзення карнай аперацыі супраць партызан пад кодавай назвай «Майкефер» («Майскі жук»). 4 мая 1943 года на партызанскія лагеры абрушыўся шквал мінамётнага агню. Абстрэл працягваўся да ночы. На другі дзень быў нанесены магутны бомбавы ўдар. Да дзесяці самалётаў

мудрых парадах, але і ў практычнай дзейнасці. Прываду толькі адзін прыклад. Снежань 1943 года. Наш 208 партызанскі полк перамяшчаецца на захад. Цяжкі шасцісоткіламетровы рэйд па тылах ворага. За суткі іншы раз пераадольваем паўсотні кіламетраў. І гэта, як кажучы, пры поўнай выкладцы. За спінай у мяне — рэчывы мяшок з недатыкальным запасам сыхароў і кавалкам сала, на адным плячы вісіць вінтоўка, на другім — сумка з двума запаснымі дыскамі для кулямёта. У Жыгуліна, які крочыць перада мной, цяжкі кулямёт (час ад часу ён перакідае яго з аднаго пляча на другое) і таксама рэчывы мяшок. Знямоглыя, успацелыя мы з цяжкасцю перастаўляем натруджаныя ногі і чакаем, калі прагучыць жаданая каманда: «Прывал!» Толькі ўсё не чуваць той каманды. Раптам Жыгулін паварочваецца да мяне:

— Давай, Алёшка, сумку з дыскамі — я крыху праныся...

Мае адгаворкі не прымаюцца...

Хто ведае, можа б мы так і прайшлі з Жыгуліным да дня вызвалення? Ды лёс распарадзіўся інакш. Мяне перавялі ў ячэйку ўпраўлення роты, а другім нумарам да Жыгуліна прызначылі майго земляка (з суседняй вёскі) Аляксея Плячыстага — вельмі сціплага і ўраўнаважанага чалавека.

У хуткім часе ім дастаўся новы скарастрэльны кулямёт — зняты з падбітага самалёта «Шкас».

Не ўлічыў мой сябар толькі тое, што кулямёт гэты без полымягасіцеля і таму не прыстасаваны для начно-го бою на зямлі. Ворагу лёгка ўзяць яго на прыцэл.

Да ўз'ядання з часцямі Савецкай арміі засталіся лічаныя дні, калі полк атрымаў задане авалодаць чыгуначнай станцыяй Парохонск, што на Піншчыне. Аперацыю намерзілі на 7 ліпеня. Познім вечарам мы выйшлі на зыходняй рубяжы, шквальным агнём падавілі супраціўленне ворага і ўварваліся на станцыю. І тут нечакана для нас з таго боку, дзе цягнуўся тракт Лунінец—Пінск, ударылі буйнакаліберныя кулямёты. Як потым высветлілася, там аказаліся некалькі нямецкіх танкаў. Пад іх прыцэл і трапіў кулямёт Жыгуліна...

Аляксей Плячысты быў забіты на месцы, Жыгулін — паранены ў живот. Мы неслі яго на плашч-палатцы, спадзеючыся, што палкавы хірург здзейсніць цуд і выратуе баявога кулямётчыка. Ён стагнаў ад страшэннага болю, а потым не вытрымаў — пачаў прасіць нас: «Браточки, прыстрэльце мяне!..»

Я спрабаваў яшчэ штосьці казаць яму, усяліць нейкую надзею, а сам не мог стрымаць слёз...

...У скверы гарадскога пасёлка Лагішын узвышаецца помнік партызанам, якія загінулі ў барацьбе з фашысцкімі захопнікамі. Тут, у брацкай магіле, знайшоў вечны спакой мой баявы сябар, расянін з Варонежскай вобласці Яфім Жыгулін.

Аляксей КАЎКА

СЛОВА ПРА СЯБРА

Але сумненні былі дарэмнымі. У гэтага чалавека была дабрэйшая душа. З лагоднай усмешкай на шырокім твары ён адразу супакоіў мяне:

— Не гаруй, Алёшка! Мы з табой яшчэ пакажам фашыстам па чым фунт ліха. Перш-наперш Жыгулін праясніў мае абавязкі. Галоўная задача другога нумара — трымаць у спраўнасці два запасныя кулямётныя дыскі. Яны павінны быць заражаныя добра пачышчанымі патронамі. Само сабой разумеецца, што і сваю вінтоўку я павінен трымаць у баявой гатоўнасці.

— Калі наша зброя будзе дзейнічаць безадказна, то мы з любой перапалкі выйдзем сухімі...

Гэта я добра зразумеў у першым жа баі ля вёскі Галынка. Вораг нахабна рваўся да партызанскага аэрадрому. Некалькі разоў гітлераўцы падымаліся ў атаку, але пад моцным партызанскім агнём вымушаны былі адступаць. Наш кулямёт дзейнічаў безадказна. Ашчаджаючы патроны, Жыгулін старанна прыцэльваўся і кароткімі чэргамі біў па фашыстах.

Як блямо на воку быў для нас варожы гарнізон у вёсцы Суша, які прыкрываў падыходы да ўчастка чыгункі Магілёў—Асіповічы. Камандаванне прыняло рашэнне разграміць яго. Для гэтага была задзейнічана наша артылерыя — дзве 45-міліметровыя пушкі, больш дзесятка мінамётаў. Хапіла спраў і кулямётчыкам. Пераследуючы гітлераўцаў, Жыгулін хутка мяняў пазіцыю, страляў падчас з рукі, не апускаячыся на зямлю.

І трэба ж такому здарыцца, што ў самы разгар вясны здаравяк Жыгулін моцна захварэў. Высокая тэмпература, чалавек гарыць як у агні... А наш узвод выходзіць на баявое заданне. Хворага пакідаем у партызанскім шпіталі. Хіба ж я тады мог падумаць, што май-

пастаянна віселі ў паветры, скідваючы бомбы і лёгка-узгаральнае рэчыва для падпалу лесу.

Абстаноўка з кожнай гадзінай ускладнялася. Сілы былі няроўныя. Улічваючы гэта, штаб Магілёўскай абласной ваенна-аператыўнай групы прымае рашэнне: партызанскім атрадам пакінуць абозы і прарывацца з акружэння. Больш дзесяці дзён, амаль без харчу і адпачынку адыходзілі партызаны ад ворага.

У такой абстаноўцы Яфіму Жыгуліну, які яшчэ сапраўднаму не ачуняў ад хваробы, загадалі ахоўваць цяжка параненых партызан. Іх было трое. У густым зарасніку Жыгулін наспаў яловых лапак, накрыў плашч-палаткай і перанёс туды параненых. Каб адцягнуць увагу гітлераўцаў ад гэтага месца, ён адышоўся далей і кароткімі аўтаматнымі чэргамі страляў па ворагу да апошняга патрона...

Выратаваць параненых не ўдалося. Гітлераўцы выявілі іх схоў з дапамогай аўчарак. Каб не трапіць у рукі ворага жывымі, партызаны падарваліся гранатай... А Жыгулін, калі ўжо не было чым страляць, адступіў далей у гушчар, залез на сукаватае дрэва, прытаіўся. Немцы прайшлі міма...

Не дабіўшыся пастаўленай мэты, 17 мая камандаванне арміі «Цэнтр» спыніла аперацыю. Партызанскія атрады вярнуліся на месца ранейшага базіравання.

Акрыяўшы ад хваробы і тых выпрабаванняў, што выпалі на яго долю ў час блакады, Яфім Жыгулін з асаблівай ярасцю змагаўся з гітлераўцамі. У кожным баі ён праяўляў сапраўдную мужнасць.

— Гэта вам за смерць маіх баявых таварышаў! — прыгаворваў ён, паліваючы фашыстаў свінцом.

Як маладзейшы, я ўзусёды адчуваў падтрымку гэтага вопытнага байца. Яна заключалася не толькі ў

Інтэрнет у значнай ступені — сродак распаўсюджвання інфармацыі. Але акрамя функцый электроннай бібліятэкі, ён, дзякуючы сваёй інтэрактыўнасці, прадастаўляе нам магчымасці, якія не могуць даць ні кнігі, ні тэлебачанне. Сусветнае сёцтва — гэта інфармацыйнае асяроддзе, у якім чытач мае магчымасць публічна адрэагаваць на тэкст: ацаніць тое, што прачытаў, напісаць водгук ці рэцэнзію. У гэтых адносінах літаратурныя конкурсы ў глабальным павуцінні могуць быць вельмі карыснымі.

Але навошта браць удзел у якіх-небудзь інтэрнет-конкурсах, калі кожны аўтар можа самастойна стварыць свой сайт і выкласці на яго старонках любыя тэксты? Чаму не скарыстаць дэмакратызм і даступнасць сёцтва?

Нярэдка шмат хто з аўтараў так і робіць. І хутка зрэшты таленавіты чалавек пераконваецца ў думцы, што Сусвету ён абыякавы. З-за адсутнасці "прамоўна" людзі не завітваюць на сайт, у гасціннай не вядуцца спрэчкі наконт апублікаванага кантэксту, а наведвальнікамі рэсурсу застаюцца толькі старыя сябры, думкі якіх аўтару і так добра вядомыя.

Літаратурны конкурс у інтэрнет-асяроддзі — гэта перш-наперш сайт, які стварае сувязь паміж аўтарам і чытачом. І, вядома ж, выстаўляе "народную" адзнаку аўтару за ягоную творчасць.

Сярод беларускіх літаратурных парталаў паспрабуем знайсці тыя конкурсы.

<http://litara.net>. Як зазначаюць уладальнікі сайта, "сваёй мэтай Litara.net мае стварэнне пляцоўкі для стасункаў беларускіх творцаў і аматараў беларускай літаратуры, фармаванне адмысловага community (англ. — "асяроддзе" — аўт.)". Сервер паціянуецца як "крыніца інфармацыі пра тэндэнцыі, напрамкі і стылі беларускай літаратуры, месца дыскусій паміж людзьмі розных перакананняў і поглядаў".

Сапраўды, інфармацыі пра накірункі і іх прадстаўнікоў там зашмат. Але крытэрыі адбору гэтых прадстаўнікоў для сайта выдавочны: якая-нікая вядомасць у літаратурных колах краіны. Складваецца ўражанне, што ў Савеце старэйшын проста не патрэбны маладыя творцы. Як няма там і месца для мастацкіх твораў у прорве крытыкі: чытач сайта хутэй даведаецца ўсё, што сучасныя літаратары думаюць пра сучасных літаратараў, чым пабачыць іх працы.

Літаратурны клуб "Інтэрліт" (<http://interlit.tut.by>), наадварот, ставіць сваёй задачай "выяўленне і падтрымку маладых таленавітых руска і беларускамоўных літаратараў — у першую чаргу шляхам публікацыі іх твораў на інтэрнет-сайце". Як аўтары збіраюцца гэта рабіць пры адносна невялікім

РЭДАКЦЫЙНА-ВЫДАВЕЦКАЯ ўСТАНОВА «ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

прымае да разгляду:

**выдавецкія праекты самай шырокай тэматыкі;
выканае ўвесь спектр рэдакцыйна-выдавецкіх паслуг (ад рэдагавання рукапісу да выдання і распаўсюджвання кніжнай прадукцыі);
арганізуе рэкламу і прэзентацыю выданняў.
Вул. Захарова, 19, тэл.: 284-85-25.**

Выдавецкая ліцэнзія — ЛВ № 570 ад 23 кастрычніка 2002 года, выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Пішыце на адрас: 220005, Мінск, вул. Захарова, 19, рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова "Літаратура і Мастацтва"; e-mail: minsk@lim.by

ЦІ ЁСЦЬ У БЕЛАРУСІ

ЛІЧАННЯ ПАЛІЧКІ

ЛІТАРАТУРНЫЯ ІНТЭРНЕТ-КОНКУРСЫ?

Студэнты філ- і журфакаў краіны пазбаўлены неабходнасці марнаваць час на паходы па звычайных бібліятэках, калі справа датычыцца роднай літаратуры. Дапамагае ім найбуйнейшая электронная калекцыя тэкстаў "Беларуская палічка", што размешчана па адрасе <http://knihi.com>.

Калі разглядаць "Палічку" з пункту рэпрэзентатывнасці менавіта нацыянальнай літаратуры, такога "зборніка" ўсіх часоў аднаго народа вы не знайдзеце ва Усходняй Еўропе, а таксама на ўсёй прасторы былой "імперыі зла". Пладавітасці наборшыкаў сайта можна пазайздросціць: за некалькі гадоў існавання бібліятэка папоўнілася тысячамі твораў не менш як сотні аўтараў беларускага паходжання. Прадстаўлены тут усе вядомыя і амаль невядомыя пазты і пісьменнікі ад Баршчэўскага да Вішнёва. Калі беларускай мовы вы не ведаеце, можна пачытаць Караткевіча ці Бядулю на рускай, польскай альбо нямецкай. Дарэчы, сайт мае пяць моўных версій — і гэта ёсць сапраўды дасягненне ў байнэце.

Бібліятэка на <http://library.by>, нягледзячы на даменнае імя, вельмі цікавасцю да беларускай літаратуры не вызначаецца. Што, па словах аўтараў, абумоўлена адсутнасцю попыту з боку карыстальнікаў, якія пераважна з'яўляюцца "замежнымі рускамоўнымі". Вызначаецца аднак рэсурс вялікай прагай да непрыстойна буйных і навуковаёмкіх прывітаняў-апісанняў, што дазваляе паставіць пытанне аб аднесенасці рэсурсу да класа літаратурных. Размешчаны на сайце "агляд мэтай і задач" заняў у мяне шэсць камп'ютэрных аркушаў; у дадатак аўтары прапануюць загрузіць поўны варыянт дакумента статутнага кшталту пад назвай "Канцэпцыя функцыянавання і развіцця Беларускай віртуальнай бібліятэкі", які па памерах, выдавочна, у разы большы. Дык вось, у літаратуры гэты феномен называецца проста — графаманія.

З тое партал з'яўляецца, бадай што, першым у краіне з такой колькасцю штатных супрацоўнікаў: тут і чацвёрта адказных выканаўцаў, і нават юрыдычны кансультант. Бо менавіта з юрыдычным аспектам выкладання тэкстаў у павуцінні ўсе віртуальныя бібліятэкі сутыкаюцца стала.

Тым не менш, няспынны кантроль за выкананнем аўтарскіх правоў — гонар партала. "Усе творы сучасных аўтараў на серверы www.library.by выкладзены з іх дазволу, які сцверджаны адпаведнымі пісьмовымі дакументамі", — гаворыцца ў "Канцэпцыі...". Безумоўна, беларускія аўтары павінны быць вельмі ўсцешанымі, што аб іх так дбаюць. Аднак месца беларускім творцам там знаходзіцца няшмат.

Віртуальная ці "офлайнавая", бібліятэка як інстытут заўсёды разглядалася як носьбіт ролі больш важнай, чым забеспячэнне насельніцтва тэкстамі.

Але турботы ні аб развіцці нацыянальнай культуры, ні аб прадастаўленні маладым аўтарам пляцоўкі для росту не ўваходзяць у мэты і задачы Беларускай віртуальнай бібліятэкі. Што да Беларускай палічкі, на наш погляд, для партала такога кшталту адсутнасць літаратурных конкурсаў ёсць вялікі недагляд.

"АДМЫСЛОВЫЯ" COMMUNITIES

Адзін з цікавых інфармацыйных рэсурсаў, прысвечаных стану мастацтва пара і клавятуры —

беларускім трафіку (г. зн. колькасці наведвальнікаў з Беларусі — аўт.), застаецца загадкай. Да таго ж, твораў беларускамоўных там заўважана не было.

А ці не на тое ён "Інтэр-", каб прывабліваць розную аўдыторыю? Мабыць. Аднак у гэтым выпадку ўражае іншае: чаму інтэрнацыянальны "гурток" заганяе аўтараў у жорсткія моўныя ўмовы? Што рабіць, прыкладам, тым літаратарам беларускага паходжання, якія пішуць па-англійску ці польску?

Дарэчы, сайт выбраў цалкам правільную стратэгію, назваўшыся клубам. Бо аніякімі рэйтынгамі і конкурсамі тут не пахне.

Зразумела, што арганізацыя новага конкурсу ў сёцце — справа занадта складаная. Першапачаткова трэба знайсці кантакт з аўтарамі, якія будуць згодны выкласці свае творы на "голы" сайт. Патрэбна мець якаснае праграмнае забеспячэнне, якое дазволіць весці конкурс у онлайн-авым рэжыме, а таксама хостынг з падтрымкай такога забеспячэння. Канечне, нельга абысціся без спонсараў, якія ўстановаць першыя прызы. Пажадана знайсці агульную мову з ужо "раскручанымі" літаратурнымі праектамі, якія падтрымаюць навічка.

Пакуль жа літаратурных рэсурсаў у беларускім сектары Інтэрнета, па падліках пошукавай службы Акавіта, больш за 60. Але сапраўдных літаратурных конкурсаў сярод іх, як высвятляецца, няма.

Творчыя людзі краіны ў чаканні прэзэдэнт.

P.S. Як ідуць справы з гэтакімі онлайн-спяборніцтвамі ў нашых суседзях, чытайце ў наступных нумарах.

Мікалай АНІШЧАНКА

ПАМІЖ ПЯРОМ І КЛАВІЯТУРАЙ

Мы — беларусы

Беларусь мая,
Песня мая...

ЧАРНОБЫЛЬСКАЯ РАНА

ЧЫРВОНАЯ КНИГА

Кнігі "Мы — беларусы", "Беларусь мая, песня мая...", "Чарнобыльская рана" і "Чырвоную кнігу для дзяцей" можна набыць у Рэдакцыйна-выдавецкай установе "Літаратура і Мастацтва". Тэлефоны аддзела маркетынгу: 284-66-71; 284-84-62.

У ПОЛІ ЗРОКУ НАТАЛЛІ ДЗЯНІСАВАЙ

Нібыта перуном
знарок працяты,
Стаю ва ўзвышанай
трывозе і журбе.
Бо толькі што прабіла
думка краты,
І хтось шапнуў:
"Хай спорыцца табе."

Я зразумеў
глыбіннае значэнне.
Але пакуль стаяў
у дзіваванні тым,
Мільгнула думка
адзінокім ценем
І тут жа адляцела
назусім...

Твор так і просіцца на пародыю! Для гэтага тут ёсць усё неабходнае: недасканалая вобразнасць, недакладна акрэсленая і, здаецца, не да канца зразумелая самому аўтару галоўная думка твора і, нарэшце, "затарможаны" лірычны герой. На ўзроўні пачаткоўца верш, магчыма, добры. Але М.Южык не раз друкаваўся ў перыёдыцы і мае некалькі кніжак. Мусіць, у аўтара павінен быў выпрацавацца літаратурны густ.

сутнасць рэальнасці". Звычайная гісторыя кахання настолькі арыгінальна абыгрываецца, што проста не можа не выклікаць захаплення. Больш за тое, звяртаюць на сябе ўвагу: жывая, яркая мова твора (як аўтарская, так і мова персанажаў), удалае выкарыстанне дэталю, лаканічнасць выказванняў, вобразнасць, абаяльнасць дзейных асоб; адчуваецца аўтарская іранічная ўсмешка. Вось, напрыклад, такі дыялог:

— Глядзі, Ваван, гэта самае, які экран класны — вузкі ды... — маладзенькі міліцыянт у брудных высокіх чаравіках на шнуроўцы, з наліплай сэмкавай шалупінкай на шэрым штучнага футра каўняры плямістай шэра-сіняй курткі з дзіцячай цікаўнасцю зазірнуў за манітор, — ну, гэта самае, няма гэтай бандуры ўзадзе.

— Ага! Заграбай усё, тамака разбярэмся, — загадаў яму старэйшы. Чарнявы, у гэтай жа форме.

— Дык жа тутакж яшчэ пячаціцца, гэта самае.

зіхайку загадкавага Antihomera. Гэта, як піша ў прадмове да твораў Аляксея Чарняўскага, "на першы погляд, яшчэ адна добра згуляная літаратурная містыфікацыя, дзе гульня аўтара з чытачом уяўляецца нават больш важнай за ўласна мастацкі тэкст. А першы погляд, як вядома, самы правільны..."

Ніна Маеўская, як заўсёды, займае актыўную жыццёвую пазіцыю, хоць ужо, як сама прызнаецца, душа яе — "стамлёны сад асенні". Паэтка скуруліва адзначае: "Шчасліваю мець я хацела краіну", "Няма ані сну, ні патолі", "Наш век прайшоў // Прабег. Праскочыў", "Жыццёвай ношы з месца не падняць". Але разам з тым яна не губляе аптымізму і ўпэўненасці: "Цяпер свой лёс сама я вырашаю", "Мой дзень // Яшчэ такі высокі", "Яшчэ раз выпрабую лёс, // Адрыну страх і стому". У яе вершах — адзнака добрага паэтычнага плёну.

Дваццацігадовая дэбютантка Юлія Грабёнкіна прапанае сумна-пяшчотныя вершы з сентыментальным ухілам, якія пішуць амаль усе яе аднагодкі ў чаканні, альбо пасля першага кахання.

Лірыка кахання і ў Зміцера Арцюха, які ведае, "Што магчыма проста так любіць". Кідаецца ў вочы імкненне Зміцера да метафарычнай вобразнасці, і часам яму гэта ўдаецца, а часам паэт збіваецца на банальнасць. Дапусцім, "Танце дзень на шахматнай паперы" — гэта як бы знаходка (хоць цяжка ўяўляецца замест дошкі паперы), а "Кудзелью зімні дзень прадзе" — ужо не свежы вобраз. Выпадак ад вялікага імкнення да метафарычнасці аўтар губляе пачуццё меры і тады з'яўляецца васьм такім: "Вочы з яблыкамі атруты". Страшна сабе ўявіць!

Акрамя вышэй згаданага, "Маладосць" змясціла інтэрв'ю Яўгена Лецікі з Аляксеем Дударавым пад назвай "Галоўнае — талент", артыкулы Ірыны Занеўскай "Што прапануюць маладыя архітэктары" і Вадзіма Дражына "Адраджэнне малых і сярэдніх гістарычных гарадоў Беларусі і іх развіццё як турыстычных цэнтраў". Жыццю і творчасці Генадзя Пашкова прысвечаны артыкул Аліны Астраух "Веча радзімых бязоз". Культуралагічны развагі Юрася Барысевіча маюць загаловак "Навошта патрэбна мастацтва". Рэцэнзію на кнігу Вольгі Куртаніч "Залюстрэча для Алісы" напісала Таццяна Сівец. З краязнаўчым артыкулам "Прошчы Беларусь" выступаюць Людміла Дучыц і Ірына Клімковіч. На анкету "Маладосці" адказваюць некаторыя, адпаведна маладыя, літаратары.

Безумоўна, творчасць заўсёды загадка, прычым, не толькі для чытачоў, крытыкаў, але і для саміх аўтараў...

Розніца паміж пісьменнікам і крытыкам заключаецца толькі ў тым, што першы спачатку піша, а пасля думае; другі думае, а пасля піша.

АПОШНІ АКОРД

Розніца паміж удалым і няўдалым творамі, калі глянуць на іх праз запацелае (зашмальцаванае) шкло традыцыйнай крытыкі, заключаецца ў тым, што першы напісаны вельмі ўдала, а другі — таксама ўдала.

Творчыя ўдачы і няўдачы 2003 года ўжо ў мінулым, а снежаньскія нумары часопісаў "Полымя" і "Маладосць" — яго апошні, развітальны акорд...

Ёсць дарогі прамыя,
І ёсць дарогі —
Крывыя.
Ёсць дарогі мёртвыя,
І ёсць дарогі —
Жывыя.

Вершы "Сповідзь" і "Я везла лятаў" дэкларатыўныя, публіцыстычнасць набывае ў іх дыдактычную афарбоўку. Вось радкі са "Сповідзі", якія нагадваюць лозунг старажытна-саўковага перыяду:
Мы любім сваю Радзіму —
З народам і моваю разам,
І гэтай любві не аднімуць
Ніякім грозным указам.
(вылучана мною. Н. Д.)

У паэзіі нейкія дробныя факты могуць узводзіцца ў абсалют, набываць больш высокае, змястоўнае значэнне, калі робіцца мастацкае абагульненне. У многіх творах такога, на жаль, не адбываецца.

Разам з тым, у падборцы ёсць куды больш удалыя вершы, гэта "Начная тэлеграма", "Як даўным-даўно, яшчэ пры маці...", "Блакитны свет", дзе паўстаюць прыгожыя малюнкi, яркія вобразы: "Чую тут, над ціхай сенажаццю, // Як у вырай // Воблачкі // Плывуць", "Ва-чэй тваіх — блакітны смех" і інш. Гэтыя творы сведчаць пра тое, што М.Маляўку лепш удаюцца лірычныя вершы, чым публіцыстычныя.

Дэбютант Міхась Южык адмоўна ўражае першым жа вершам з падборкі "Стаю ва ўзвышанай трывозе і журбе":

Адзначу яшчэ, што ў сваіх вершах Южык імкнецца да асэнсавання нашай рэчаіснасці і свайго месца ў жыцці: "Хацелася б верыць, што ў вуліцах гэтых // Маё галашэнне дарэшткі не знікне", "Млява цікую: куды ж я патрапіў?"

Лепшае з паэзіі ў 12-м нумары "Полымя" — тэматычна разнастайныя рандэлі Генадзя Аўласенкі. Сярод іх ёсць гістарычны рандэль "З мінулага", міфалагічны "З неверагоднага", лірычны "Хоць на хвіліну ўспомні пра мяне...", пейзажны "Навальніца", "Пачатак лета" і інш. Творы вылучаюцца метафарычнасцю, лёгкасцю, нязмушанасцю ўспрымання, маляўнічасцю — усім тым, што стварае настрой.

Дапаўняюць нумар вершы польскіх паэтаў XX стагоддзя ў перакладзе Алега Лойкі, эсэ Казіміра Камейшы "Пламенне вёсен і дарог", нарыс Тацяны Дзярабінай "Бабчын. Яго цяперашнія жыхары і госці", літаратурнаўчы артыкул Серафіма Андрэюка "Гісторыя вернутай літаратуры", тут заканчваецца дыярыш мастака "Пачуццё раўнавагі, альбо Час узыходзячага Сонца" Віктара Альшэўскага.

Снежаньская "Маладосць" па-ранейшаму радуе фільмасловам Людмілы Шчэрбы "Уладар рыбаў". У творы смела і паспяхова спалучаюцца рэальнае з умоўным і фантастычным, пацвярджаючы тым самым выслоўе Ф.Дастаеўскага: "Фантастычнае складае

Мы — беларусы

Душэўным цяплом сагрэтая, шчырымі памкненнямі напоўненая, гарачай любоўю прасякнутая — так у некалькіх словах можна выказаць уражанне ад кнігі "Мы — беларусы" (укладальнік Таіса Бондар), выпушчанай Рэдакцыйна-выдавецкай установай "Літаратура і Мастацтва", а яшчэ нельга не дадаць, што падобныя кнігі выходзяць не часта, а з'явіўшыся ў друку, адрозную становяцца з'явай у культурным жыцці краіны. І гэта не перабольшванне, бо тое, што нясуць яны ў сабе, прымеркавана не да пэўнай, канкрэтнай падзеі і не толькі актуальна па сваім гучанні. Яно ў сваёй існасці скіравана і ў будучыню. Ды не на год і не на два, а на дзесяцігоддзі, таму што і ўзнаўляецца пад адной вокладкай тое, што стваралася, назапашвалася на працягу гэтых жа дзесяцігоддзяў, а калі капаць глыбей — стагоддзяў і нават тысячагоддзяў.

Кніга гэтая — свайго роду МАСТАЦКІ ЛЕТАПІС НАЦЫІ. Яна — абагульнены партрэт БЕЛАРУСКАГА НАРОДА, а беларускі народ — гэта не толькі карэнная нацыя, а і рускія, украінцы, яўрэі і іншыя, хто падпадае пад гэтае вызначэнне, а калі канкрэтызаваць яго, дык з поўным на тое правам можна сказаць: Мы — БЕЛАРУСЫ. І невыпадкова словы гэтыя на першым месцы ў Дзяржаўным гімне Рэспублікі Беларусь (словы Міхася Клімковіча і Уладзіміра Карызыны, музыка Нестара Сакалоўскага). Менавіта яго тэкстам кніга адкрываецца.

А злева ад тэксту — палотнішча Дзяржаўнага сцягу Рэспублікі Беларусь, што развіваецца над будынкам Рэзідэнцыі Кіраўніка краіны і на якім выява Дзяржаўнага герба Беларусі.

Адгортваеш наступную старонку і на ёй — партрэт Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь, а яшчэ на наступнай — уступнае слова Аляксандра Лукашэнкі, што таксама называецца — "Мы — беларусы!" Аляксандр Рыгоравіч шчыра і ўсхвалявана піша аб роднай Беларусі — зямлі, якая дала яму жыццё і ўзгадавала яго, а беларускі народ аказаў яму, сялянскаму сыну найвышэйшы гонар стаць ПЕРШЫМ ПРЭЗІДЭНТАМ у гісторыі Беларусі, ПЕРШЫМ ПРЭЗІДЭНТАМ СУВЕРЭННАЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ.

Аляксандр Рыгоравіч піша:

"Я ганаруся роднай Беларуссю, яе старажытнай гісторыяй, яе разумным і гордым народам.

Мы — беларусы, адна з найцудоўнейшых і найдужэйшых галін славянства.

У аснове нашага народа ляжаць свяшчэнныя хрысціянскія заповедзі. Яны вызначаюць асноўныя рысы беларусаў — дабрыню, душэўнасць, цяроўнасць, спачуванне чужому гору, любоў да роднай зямлі".

Любоў жа гэтая ў сэрцы кожнага з нас пачынаецца з глыбокага ўсведамлення таго, наколькі багатая наша нацыянальная гісторыя і як шмат у ёй постацяў, якія, пачынаючы яшчэ з самай сям'і даўніны, рупіліся дзеля таго, каб жыла і квітнела родная зямля, заставалася свабоднай і незалежнай.

Нашы продкі, якія жылі тады, канечне ж, не ўспрымалі сябе беларусамі — найменне беларусы з'явілася куды пазней, але як бы яны не называлі сябе, яны — кроў ад крыві, плоць ад плоці нашага народа. І, жывучы прыгожа, з поўнай аддачай, не толькі дбалі аб дні сённяшнім, а і ўзіраліся і ў дзень заўтрашні, а, значыць, думалі і пра нас, як думаем пра сваіх на-

шадкаў і мы, калі кіруем свой позірк у будучыню. І таксама верым, што яна будзе куды лепшая, чым нашае сёння. Гэта таксама верылі і яны.

Калі і памыляліся, дык толькі ў адным: меркавалі, што толькі недзе наперадзе, за далёкім-далёкім небасхіпам новага часу знаходзіцца тое, што варта сапраўднага захаплення, а не рэчаіснасць, у якой яны жылі. Як памыляемся і мы, калі пачынаем скардзіцца на сваё жыццё (часцей не на ўласнае, канечне, а на жыццё грамадства ў цэлым).

Але ж кожнае пакаленне жыве ў сваім часе. І кожнае пакаленне гэты час фарміруе менавіта такім, якім ён і застаецца ў гісторыі. А жыць у часе і быць незалежным ад часу нельга. Як і жыць у грамадстве і быць ад яго свабодным. Праўда, апошняе сцвярдэнне многім не спадабаецца, бо яно прагучала ўпершыню з вуснаў чалавека, якога на працягу амаль сямі дзесяцігоддзяў ператваралі ў ікону, а пасля гэтую ікону не проста разбілі, а кінулі ў грязь і працягваюць таптаць, таптаць, таптаць...

Вось і я, сам таго не жадаючы, непрыкметна пачаў закранаць палітычныя моманты, як не мог іх абыйсці і адзін з аўтараў кнігі "Мы — беларусы" Леанід Дайнека ("Быць зямлі сваёй сынам"). Атрымалася гэта, скажу шчыра, неяк міжволі.

Дарэчы, як і ў самага Л. Дайнекі, з якім я цалкам згодны ў ягоных развагах:

"Мы жывём у эпоху "вялікіх змен", чаго так баяліся мудрыя старадаўнія кітайцы. Вера ідзе на веру, народ на народ. Пэўна, з такой жа ярасцю і няўмольнасцю наладзілі адна на адну, жорстка сутыкаліся між сабою базальтавыя пліты праматэрыяў у час геалагічнага дзяцінства планеты Зямля".

Як і згодны з далейшай высновай Леаніда Мартынавіча: "Што рабіць пісьменніку? Што браць яму? Аўтамат? Рэчмяшок? Шарыкавую ручку ці камп'ютэр? Лічу (гэта мае глыбокае перакананне), што творчыя людзі не павінны ісці ў палітыку. Няхай навучыць нас крывавы лёс Цішкі Гартнага, Маякоўскага і соцень іншых. Творцы (хай прабачыць Піліп Пестрак) не павінны сустракацца на барыкадах".

Творцам, дазвольце сабе ўдакладніць Л. Дайнеку, сваім словам неабходна несці народу праўду. А яшчэ самацвярджаць сябе як мага больш выдатнымі творамі. У рэшце рэшт менавіта так павінен працаваць кожны чалавек, незалежна ад таго, якая ў яго прафесія, спецыяльнасць — з якой большай самааддачай, а па магчымасці, і з выразнай скіраванасцю таленту на перспектыву. У якім бы часе ён ні жыў.

А што гэта было так, а не інакш, пацвярджаюць лёсы людзей, пра якіх расказваецца ў кнізе. А яшчэ аб тым, наколькі ва ўсе часы чалавек-патрыёт адчуваў сябе цесна прывязаным да сваёй зямлі і ганарыўся гэтай лучнасцю, пераконвае расказ пра найбольш знакамита мясціны Бацькаўшчыны, найперш пра тую, у якіх літаральна на кожным кроку адчуваецца дыханне гісторыі. І, вядома ж, галоўна дарога вядзе ў старажытны і вечна малады Полацк.

"Усе мы родам з Полацка" — нарыс Вітала Фёдарова. Невялікі памерам (а падобны прынцып дамінуе ва ўсіх публікацыях, яны такія, калі і сапраўды словам цесна, а думкам свабодна), ён надзіва аб'ёмны па змесце, бо дазваляе прасачыць ледзь не ўсю гісторыю гэтага горада, які адлік свой, калі прытрымлівацца летапісу, бярэ з 862 года, хоць, безумоўна, узрост Полацка куды больш вялікі".

Праз колькі старонак — слова мітрапаліта Мінскага і Слуцкага, патрыяршага Экзарха ўсяе Беларусі Філарэта "Няхай Беражэ Гасподзь Беларусі!" (усё ж, як мне здаецца, трэба было яго паставіць адрозна за уступным словам Прэзідэнта), прасякнутае заклапочанасцю аб тым, каб народ беларускі быў больш духоўным, каб мацней адчуваў свае карані, шанаву родную мову. Уладыка перакананы: "Роля беларускай мовы ў Царкве абумоўлена запатрабаваннямі веруючых... Дзеля гэтай запатрабаванасці працуе Беларуска-біблейская камісія па перакладзе

Святога Дабравесця і богаслужэбных тэкстаў на беларускую мову". Філарэт працягвае: "Сёння беларус ідзе да веры такім чынам далучае сябе да высокай духоўнасці. Хрысціянская свядомасць павінна прыводзіць нас да літасці ў бок бліжняга, які пакуль не выспеў для прыняцця і разумення веры. Веруючыя не процістаўляюць сябе грамадству, калектыву, уласнай сям'і. Наша вера перш за ўсё павінна праяўляцца ў справах міласэрнасці і любові".

Наколькі ўсялякая сапраўдная вера, ўжо не адно пакаленне пераконвае жыццём прападобнай Еўфрасіні Полацкай, якая стала сапраўднай апякункай Беларусі. "Нябесная апякунка Беларусі" называецца і нарыс Таісы Бондар, у якой гаворыцца не проста пра дзейнасць, а менавіта пра подзвіг гэтай выдатнай асветніцы ў імя свайго народа.

Не менш прыцягальная для нас і постаць Кірылы Тураўскага ("Златоуст, паче всех воссиявший...") Алены Яскевіч). А Франціск Скарына — дык і ўвогуле постаць з постацяў і чым больш мы набліжамся да яго, тым часцей мусім задумвацца над загадкай, што называецца феноменам Скарыны. Як быццам, і шмат ведаем яго, але ён, як тая гара: здаецца, ужо і знаходзіцца ля самага падножжа яе, а атрымліваецца, што яна пры-

набліжэнні да яе аддаляецца і аддаляецца, застаючыся па-ранейшаму прыцягальнай і да канца незразумелай. Пра Ф. Скарыну прыведзена шэраг выказванняў, што лішні раз сведчыць на карысць маштабнасці ягонай асобы, непаўторнасці якой можна адчуць лепш, калі ацэнку яе ўспрымаць у параўнанні.

Шмат пра каго можна прачытаць у гэтай кнізе. Як пра пісьменнікаў, мастакоў, артыстаў, прадстаўнікоў іншых прафесій, якія, калі чалавек па-сапраўднаму таленавіты, заўсёды творчыя, не зважаючы, з якім родам дзейнасці яна звязана, так і пра выдатных дзяржаўных дзеячаў, а ў кагорце апошніх, несумненна першае месца належыць Пятру Машэраву.

Сёння, на жаль, знаходзіцца ахочыя (на шчасце, іх не так і шмат), хто не проста прымяняе ролю Пятра Міронавіча ў далейшым развіцці Беларусі, а і не прымае яго і як асобу. Ім, зацільным на "чырвовай нявісці", як б'яцьмо на воку тое, што П. Машэраў з'яўляўся першым сакратаром ЦК КПБ, а пра кампартыю яны і слухаць не жадаюць. Праўда, каб была на тое іхняя воля, дык лёгка б кожны сваю партыю сёння ўзвёў бы ў ранг самых-самых...

Ды гэта забываецца, калі чытаеш пранікнёнае слова дэпутата Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь Вячаслава Кебіча "Наш Пётр Міронавіч". І вельмі добра, што магчыма выступіць на старонках кнігі дадзена менавіта В. Кебічу, а не каму-небудзь з журналістаў ці пісьменнікаў. Яны, зразумела, змаглі б расказаць пра П. Машэрава больш ярка, але наўрад ці дасягнулі б такой перакананасці, бо В. Кебіч у тым, наколькі гэта выдатны кіраўнік, змоч перакананасці тады, калі працаваў дырэктарам Мінскага завода імя Кірава. Кіраўнік ніжэйшага звяна ўлады сустракаўся з тым, хто знаходзіўся на самай вышэйшай прыступцы яе.

Увогуле, прывабнасць кнігі заключаецца яшчэ і ў тым, што аўтары яе (думаецца, усё ж абдысць без доўгага пераліку, бо слабых публікацый проста няма), як правіла, стараюцца падаць матэрыял такім чынам, каб у ім было больш шчырасці, неспрэчнасці, а чалавек, пра якога ідзе гаворка, раскрываўся ўсімі сваімі якасцямі.

Часам бярэ і нечаканы паварот тэмы, як зрабіла гэта Тацяна Дасаева, расказваючы пра Максіма Гарэцкага. Канечне, згадак аб тым, наколькі выдатным пісьменнікам ён быў, як самааддана і самахвэрна працаваў на карысць нацыянальнай ідэі, было б дастаткова, каб атрымаць належнае ўяўленне аб ягонай ролі ў гісторыі Беларусі. Але Т. Дасаева пайшла іншым шляхам і расказала пра ўзаемаадносіны Максіма Іванавіча з ягонай жонкай дзіцячай пісьменніцай Ле-

анай Чарняўскай ("Гісторыя аднаго кахання"). І ад гэтага воблік М. Гарэцкага напоўніўся тымі светлымі рысамі, што лішні раз пераконваюць, як гэта добра, калі ў чалавеку ўсе гарманічна ўзаемазвязана і, з'яўляючыся выдатным творцам, ён не пазбаўлены пранікнёных і працуючых пачуццяў.

Прыемна чытаць і пра тых, хто, на радзіўшыся не на Беларусі, стаў сапраўдным сынам яе (для прыкладу, "З "Песнярамі" па Югаславіі" Георгія Загародняга, "Сусвет Валянціна Елізар'ева" Святланы Берасцень). Можна даведацца і пра тых, чые карані на беларускай зямлі: пра Фёдара Дастаеўскага, Валянціну Церашкову...

"Мы — беларусы" — кніга найперш пра постаці, як сёння любяць казаць, знакавыя ці яшчэ выбітныя, хоць апошняе мне не падабаецца. Але добра тое, што поруч з іхнімі імёнамі, можна напаткаць і куды больш сціпных людзей, але з'яўленне іх тут таксама невыпадковае. Тым самым лішні раз падкрэсліваецца, што гэта абагульнены партрэт НАЦЫІ, НАРОДА, БЕЛАРУСА можна атрымаць толькі пры ўмове, калі не замыкацца толькі на постацях, якія найчасцей на слыху ў многіх. Часам лёс простага чалавека, пададзены з душэўнай цэльнасцю, можа сказаць няменш, чым надзіва неардынарная біяграфія.

Скажам, чытаю споведзь-прызнанне Віктара Шніпа "Мама" і адрозна пераконваюся, што ў яе проста не мог не нарадзіцца такі сын. Звычайная вясковая ся-

лянка, яна прышчапіла да ягонай душы сапраўдную паэзію, тую самую паэзію, што напоўнена звыклымі малюнкамі і з'явамі, але разам узятыя яны, гэтыя малюнкы і з'явы, зусім невыпадковыя, бо ўсе падпадаюць пад вызначэнне РАДЗІМЫ, БАЦЬКАЎШЧЫНЫ, БЕЛАРУСІ. А будзе больш жыць людзей, падобных да маці В. Шніпа, несумненна, народзіцца і больш таленавітых сыноў і дачок, якія з гонарам скажуць: "Мы — беларусы" і зробіць усё дзеля таго, каб родная зямля і надалей квітнела.

Упрадмове "Мы — беларусы" Кіраўнік нашай краіны А. Лукашэнка дае і ацэнку кнізе ў цэлым:

"Вядома, гэта першы вопыт падобнага выдання. Яно не прэтэндуе на энцыклапедычнасць, я не знаходжу ў ім многіх важных імён гістарычных дзеячаў Беларусі і нашых слаўных сучаснікаў. Вострае вока крытыка, бадай, зробіць заўвагі і па глыбіні зместу асобных матэрыялаў, і па коле аўтараў. Але — трэба пакласці пачатак асваенню гэтага важнага пласта ў разуменні сучаснікаў. Гэтае выданне выконвае такую задачу, і таму я прымаю ў ім удзел".

Сапраўды, ва ўстанове "Літаратура і Мастацтва" на падыходзе новая кніга, а прысвячаецца яна дзвюм знамянальным датам: 60-годдзю вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў і 60-годдзю вялікай перамогі савецкага народа ў Вялікай Айчыннай вайне. А паколькі і на самай справе ў кнігу "Мы — беларусы" не трапілі некаторыя вартыя таго імёны, дык трэба зрабіць усё магчымае, каб месца ім знайшлося ў новай. І неабавязкова, каб гэта былі толькі ўчарашнія франтавікі, партызаны, падпольшчыкі. Вайна ж з фашызмам знайшла сваё прапламненне і ў лёсах тых, хто працаваў у тыле, а таксама прайшла праз сэрца юнага пакалення. Пра іх, колішніх дзяцей вайны, таксама трэба расказаць і даць ім самім слова. І яшчэ, я ўпэўнены, падобныя кнігі толькі выйграюць, калі ў іх знойдзецца і месца паэзіі. Пры тым дастаткова ўсяго некалькіх найбольш выдатных твораў, каб прамоўленае пра час і чалавека ў часе прагучала яшчэ лепш.

А пакуль і так — у нашай хаце свята". Багатая зместам, выдатна аформленая (мастак А. Варанішча, выкарыстаны фота П. Кастрамы, Я. Коктыша, самага А. Варанішча, К. Дробава, выдавецтва "Беларуская энцыклапедыя" імя Петруся Броўкі, БЕЛТА), выкананая на высокім паліграфічным узроўні (пуцёўку ў жыццё ёй дала Мінская фабрыка каляровага друку), кніга гэтая, як той ганочы бальзам, супакойвае душу і лагодзіць сэрца. І, вядома ж, яшчэ больш абуджае пачуццё любасці да сваёй зямлі, да свайго народа.

Алесь МАРЦІНОВІЧ

ПАРТРЭТ НАЦЫІ, ПАРТРЭТ НАРОДА

НАШЫ ВЫДАННІ

НЯМЕЦКАЯ КНІЖКА БЕЛАРУСА

Напрыканцы 2003 года ў выдавецтве "Steirische Verlagsgesellschaft" (Аўстрыя, Грац) пабачыла свет новая кніжка вядомага беларускага паэта Алеся Разанава "Wortdichte", напісаная ім па-нямецку.

Гэта своеасаблівыя словатворы, праз сінтаксіс і фанетыку якіх аўтар спрабуе вызначыць іх карэнны патэмачны сэнс, падтэкст і філасофію...

Кніжка (з падрабязнай біяграфіяй і бібліяграфіяй паэта) ужо атрымала шырокі рэзананс, як у Аўстрыі, так і ў Нямеччыне, дзе разглядалася тамашняй крытыкай у агульнай плыні сучаснага нямецкамоўнага літаратурнага працэса і, што прыемна, займела шмат ухвальных водгукаў.

Мы віншуем Алеся Разанава з гэтай нагоды і шчыра радуемся, што ён таленавіта і плённа пашырае розгалас пра нашу беларускую літаратуру, тым самым упісваючы яе ў агульнаеўрапейскі літаратурны кантэкст.

Будзем чакаць і ад нашых крытыкаў сур'ёзных водгукаў на неардынарную нямецкую кніжку беларускага паэта.

ЛеГал

Штогод у Славеніі адбываецца Міжнародны фестываль прозы, паэзіі і эсэістыкі, на якім прысутнічае па адным прадстаўніку з розных краін свету.

Міжнароднае аб'яднанне пісьменнікаў Славеніі выдае зборнік "Віленіца", дзе друкуюцца творы ўдзельнікаў фестывалю на мове арыгіналаў і ў перакладзе на славенскую.

Летась элітна-настраёвай падборкай вершаў годна прадставіла беларускую літаратуру паэтка Людка Сільнова.

Н. Д.

КАБ ЖЫЦЬ І ЗАСТАЦА

Установа адукацыі "Томельскі дзяржаўны ўніверсітэт імя Ф.Скарыны" напрыканцы 2003 года выдала кніжку фальклорна-этнаграфічных звестак па абрадах і звычайна жыхароў Веткаўскага раёна. Таксама паддадзеныя там і міфалагічныя ўяўленні, прыкметы, павер'і ды асобныя віды пазаабрадавай творчасці. Кніжка пачынаецца прадмовай рэктара ГДУ прафесара Селькіна М.В., які м'як іншым заўважае, што "вандруючы па многіх краінах свету, я нязменна цікавіўся культурай шматлікіх народаў, але з гонарам магу сказаць, што такіх унікальных абрадаў, як на Веткаўшчыне, няма больш нідзе..."

ВЕЧНАЕ

Фальклорна-этнаграфічная спадчына Веткаўскага раёна

Асабліва ж паспрыялі выхаду ў свет навуковага выдання "ВЕЧНАЕ: фальклорна-этнаграфічная спадчына Веткаўскага раёна" супрацоўнікі мясцовага музея народнай творчасці, студэнты і выкладчыкі ГДУ, якія запісалі цікавыя абрады і звычай, а таксама лабарант кафедры беларускай літаратуры С.Вяргеева, супрацоўнікі ІВЦ В.Абраменка і Т.Кадол. Як пішуць аўтары ўкладальнікі гэтай кніжкі Штайнер І. і Новак В., якія сумесна са студэнткай лабараторыяй атрымалі грант Савета спецыяльнага фонду Прэзідэнта РБ, яны "ставяць перад сабой задачу сабраць і выдаць фальклорны матэрыял кожнага раёна, што створыць агульную карціну бытавання вуснай народнай паэзіі ў наш час". Што ж, добры пачатак ужо ёсць, няхай спраўдзяцца і ўсе астатнія задумкі.

Л.Г.

Хведар ЖЫЧКА

ПАКІНУТЫ ДОМ

Калісьці ў ім жылі людзі,
да якіх прыходзілі

ў госці іншыя людзі.

Цяпер жа ў доме ніхто не жыве,
цераз падраную страху сінее неба;
вечер і той байца гойсаць

на двары —

ходзіць на дыбачках,
нібы па могільках,
дзе пахаваныя смех і слёзы...

Адны толькі дзьмухаўцы,
як цікаўныя дзеці,
прыбеглі да самага парога

і мерацца зазірнуць усярэдзіну...

АСЕННЯЕ

Расплаўлены імглой Месяц
ціха сцякае па дрэвах

і яшчэ — музыка маіх
і тваіх крокаў
ды тлумнае сіпенне ў сухім лісці
пад нагамі.

Такое ўражанне,
быццам мы толькі
што пазнаёмліся,
хоць і прайшлі разам
пляцьдзсят гадоў.

ТАМ

Там — вунь на той раўніне,
дзе цямнее хмызнячок,
стаяла наша хата.

Там упершыню я ўбачыў
сонечнае святло

і вымавіў першае слова "мама"...
Там баранной я бегаў на грады,
рваў стручкі бобу і гароху,
шукаў у націне гуркі,
выцгваў з зямлі моркву...

Там, на выгане, я пасвіў свіней,
гуляў з сябрамі ў мячкі...

Там была сцяжынка,
якая вадзіла мяне ў школу...

Там, за ўзоркам, быў шлях,
якім у нашу вёску
на крыжастых танках
прыпаўзла вайна...

Там, на тым шляху,
развітаўся я з бацькамі,
ідучы на тую страшную вайну...

Там цяпер нічога няма:
ні бацькавай хаты,
ні двара,
ні сцяжынкі,

ні градаў з бобам і морквай...
Там цяпер —
абложнае поле,

над якім сінее неба,
неба майго далёкага па часе
і блізкага сэрцу дзяцінства...

МАЎЧАННЕ

Пасля доўгага, гулкага,
цяжкага мітуслівага дня
я прылёг на канапу,
прымружыў вочы

і ўбачыў:
аднекуль здалёку
над соннай зямлёю
сіняй поўняй
прыплывае да мяне,
як збавенне —
маўчанне.

СТРАХ

Аднойчы летнім днём
я ішоў лугам
і ў маладой траве
сіняй маланкай
бліснула гадзюка.
Ад нечаканасці я аж здранцвеў.
Той страх
яшчэ і па сёння
жыве ўва мне.

МЯЖА

Іду налерад
пакуль ззаду не застануцца
такія далі,
якіх ужо нельга будзе змераць
успамінамі.

Ярына ДАШЫНА

безвыходнасць якога —
усяго самаабарона,
а штакрон'е — тры зорныя кулі,
што ў сэрцы збярог апайночнік...

Падазраю, што па маёй віне
ў паскудны вечар
працякаюць крапы...

(Данасаванне ў родзе і віне —
ў мужчынскім родзе
і чарнілах танных).

Як выключэнне з правілаў: ёсць не-
апошні вершык
з рыфмай недарэчнай.

Яго прыгаварылі да мяне
за спробу здрадзіць,
хоць яно і спрэчна.

Цвікастыя партрэты на сцяне,
дзе профіль і анфас, і лішні трэці.
Падазраю, што па маёй віне
пакутуе мужчына ў гэтым свеце.

Што ж, я — заўжды
натурышчыца жывых
не мастакоў і нават не каханкаў,
таму і вінаватая за ўсіх...

што можа не прагнуцца
гэтым ранкам.

Я ўваходзіла тройчы ў раку
і выходзіла тройчы
за табою, здзіўлялася
зорнаму небу ў санскрыце.

Я пуціла ў пагоню
засмяглыя вусны і вочы.

Так пляшотна і шчыра
можна адно — ненавідзец.

Абірала шляхі,
карацейшыя за некаханне:
цягніком да Галгофы,
а потым пешкі да неба.

Адляталі ў вырай анёлы
на гнездаванне.

Збіла тры посахі я,
згрызла тры боханы хлеба.

І цяпер збываю паціху
з аукцыёна
за бясцэннак настскрыптумай-
фактумай вершык сірочы,

Нібыта снегам,
вяршыня лета
бялее рамонкамі...

Я спазнілася на паслязайтра.
Паслязайтра не было нядзелай.
Мы яшчэ забойга да антракту
на дваіх пустое неба дзелім:

мне — сінеча, а табе — адценне
Шляху Млечнага.

Адзін Маленькі
Прынц мяне цалуе на каленях —
прысмак ледзянцовай
карамелькі...

Вусны хочучь помніць
толькі дотык.

Вочы помняць
вочы ў бездань столі.

Паслязайтра не было суботай.
Паслязайтра не было ніколі.

Са спасылкаю на ідыёта,
у свае амаль што дзевятнаццаць,
мой Маленькі Прынц умее лётаць.
А я — толькі плакаць і смяцца...

Алесь МАКРАЦОЎ

ПАРЦЭЛЫ

Так шчыра
на мяне глядзела
пралескамі надзей
вясна...

Спявае вада:
на канале
бабёр
збудавай запраду...

Нібыта снегам,
вяршыня лета
бялее рамонкамі...

П'яныя
ад зямнога жыцця,
на тым свеце
працверазеюць?..

Старая
ў парку
збірае пляшкі,
нібы грыбы...

Як не стане
тваёй душы —
пасвятлее
ці пацямнее?..

Шукаю цябе —
як рыфму
свайму
адзінокаму сэрцу...

Чужой жанчыне
прысвячаю верш,
замест таго,
каб прысвячаць
сваёй...

Будавайся
рай для цела,
руйнавайся
храм душы...

Вера —
тойць бязмежжа.
Бязвер'е —
хавае мяжу...

Вера —
тойць бязмежжа.
Бязвер'е —
хавае мяжу...

Вера —
тойць бязмежжа.
Бязвер'е —
хавае мяжу...

Вера —
тойць бязмежжа.
Бязвер'е —
хавае мяжу...

(* — з французскага: долі, часткі нечага п'ўнага, цэлага)

АСНОЎНАЯ ТЭМА

У мяне спыталі:
— Якая асноўная тэма вашай творчасці?
І я адказала:
— Чалавечы боль...

ПЫЛ

Не дае спакою думка: цёплыя рукі, гарачыя вусны, сэрца, поўнае любові, галава, поўная думак — усё гэта некалі ператворыцца ў пыл, бо нават косці трухлеюць.

Супакойвае хіба разуменне — ніхто таго не абміне, перад вечнасцю ўсе роўныя.

ЖАЛЬБА

Напалеон Банапарт жаліўся:
— Чамусьці вялікая літаратура супраць мяне, а маленькая — за.

— Дзядзька, вы звар'яцелі, — кажа Уладзіслава Францаўна, — нас могуць у любы момант забіць!

Але дзядзька так прычапіўся са сваёй прапановай, што марожанае пачалі рабіць і забыліся пра тую бамбэжку.

ЗАРОК

Яна пасварылася з мужам і ён пайшоў з дому, бразнуўшы дзвярыма. Нідзе не дзенецца, прыйдзе абедаць, — думала яна, яшчэ не астыўшы ад сваркі.

Але абед астыў, а муж не па'явіўся. Звечарэла. Потым сцямнела. Яго ўсё не было. Яна пачала хвалявацца. Дзе ён мог быць? А раптам з ім здарылася бяда? А можа, пайшоў да другой і не вернецца? І яна застаецца адна?

Села ў крэсла, уявіла — вось яна адна, назаўсёды. Па вушах ударыла цішыня ў кватэры.

Яе ахапіў жах. Пачала дакараць сябе, што сварылася з мужам. Дурны бабскі язык, лягне нешта не падумаўшы, абразіць. Божачка, каб толькі ён прыйшоў, ніколі слова кепскага не ска-

“Хто вам сказаў, што раман Бека забаронены? Гэты раман нікім і ніколі не забараняўся. Ён толькі не дазваляе...”

ЦЯЖАР

Кіцель маршала Георгія Жукава важыў дваццаць кілаграмаў. Вагу надавалі ўзнагароды — зоркі, ордэны, медалі, якімі быў абвешаны кіцель зверху да нізу.

Такім быў цяжар славы.

СЛЁЗЫ

Снег, паміраючы, плача. Слёзы цякуць раўчукамі...

ВАРОНЫ

У Маскве, сярод шумнага праспекта, на старым клёне вароны зладзілі гняздо. Вакол шумела, грукатала Масква, бясконцым патокам каціліся і грузавыя, і легкавыя машыны, у паветры стаяў чад перагарэлага бензіну — птушкам гэта не перашкаджала, яны жылі сваім жыц-

Дык вось, адзін маскоўскі спікер, хвалячы беларусаў, гаварыў:

— Беларусы ў час Вялікай Айчыннай вайны страцілі трэць свайго насьсельніцтва. Трэба ўсім народам браць прыклад з беларусаў...

Па-мойму, гаварун дагаварыўся.

СЯМ'Я

Горш за ўсё бывае ў сям'і, калі жонка пачынае сябе лічыць разумнейшаю за мужа і ўсяляк падкрэслівае сваю разумнейшасць, прыніжаючы тым самым свайго чалавека. Такія сем'і часцей за ўсё развальваюцца, бо муж пойдзе шукаць жанчыну, якая не будзе лічыць яго дурнем.

ФАТАГРАФІІ

Не так даўно пераглядала свае старыя фатаграфіі. Божа мой, якія ж мы

Фота У. КАГУЛЧЭНКІ

ПОШУКІ ІСЦІНЫ

ЛІДЗІЯ АРАБЕЙ

жа, ніколі сварыцца не будзе, няхай толькі прыйдзе, няхай толькі вернецца.

Яна доўга давала сабе зарок не сварыцца з мужам.

Ён заявіўся апоўначы, жывы, здаровы. Толькі адчыніў дзверы...

— І дзе гэта ты валочышся, каб цябе нячыстая валачыла, не будзе табе ні абеду, ні вячэры, ідзі есці туды, дзе быў!

Ён маўчаў, а яна ўсё сварылася.

БЛАКАДА

Па тэлебачанні ішла перадача пра Ленінградскую блакаду. Адна з блакнадніц паказвала кавалачак хлеба — сто дваццаць грамаў, якія выдавалі блакнаднікам па картках.

— Падумаеш, — сказала паненка, якая глядзела тэлевізар. — Я таксама больш чым сто грамаў хлеба ў дзень не з'ядаю...

ЖАБРАКІ

Сучасны французскі пісьменнік Марыс Друон мае ў Францыі пад горадам Бардо ўласны замак, дзе ў яго жывуць чатыры сабакі, тры кошкі, асёл з асліцаю і некалькі коней. Можна ўявіць, колькі ў яго служак, што даглядаюць і той замак, і жывёлу, і сямейства Друона.

Якімі ж жабракамі выглядаюць беларускія пісьменнікі ў параўнанні са сваім французскім калегам. Хоць прасія да яго ў служкі.

ГЕНІЙ

Пушкін некалі пісаў: “Гений и злодейство вещи несовместимые”.

Але колькі ў гісторыі геніяльна прыдуманых зладействаў!

ПРЫСНІЛАСЯ

На падлозе, каля стала, сядзеў хлопчык і моцна плакаў. Я ўзяла яго на рукі, абдымала, суцяшала:

— Я ж так цябе люблю і шкадую... А ты вось мяне не шкадуеш...

— Шкадуюць тых, хто плача, — адказаў хлопчык. — А ты ж не плачаш...

Каб ты ведаў, мой хлопчык, як плача маё сэрца...

Такі дыялог адбыўся ў сне.

АДКАЗ

У адказ на пісьмо групы савецкіх пісьменнікаў, у якім тыя абураліся забаронаю рамана Аляксандра Бека да друку, была атрымана папера ад высокіх чыноўнікаў, у якой пісалася:

цём і з году ў год сляпіся на тым клёне.

Мусібыць, сустракаючы недзе сваіх вясковых сябровак, хваліліся:

— Мы гарадскія... Мы — масквічкі...

МАСЛА

Калі яго запрашалі ў рэстаран — а пры яго пасадзе запрашалі часта — ён перад рэстаранам з'ядаў добры кавалак масла — каб там можна было болей выпіць.

ХЛУСЛІВАЕ СЛОВА

Чалавек — самае жорсткае стварэнне на зямлі. Драпежны звер пускае ў ход зубы ды кіпцюры, але ён не валодае словам.

А чалавек хлуслівым, паклёпніцкім словам можа не толькі ўкусіць, але і загрызці. Страшна жыць на гэтым свеце, панове...

НА МОГІЛКАХ

На самых элітных мінскіх могілках — на Маскоўскіх, дзе далёка не кожнаму мінчаніну дазволена прылегчы на спачын — толькі вельмі заслужаным грамадзянам рэспублікі — побач з магіламі гэтых людзей з'явіліся магілы сабак.

Гаспадары сваіх любімцаў хаваюць побач з магіламі людзей.

НАВАРАЖЫЎ

Успамін дзяцінства: прыходзіў да нас у госці дзядзька Косця, мамін родны брат. Сядзеў на крэсле каля акна і разважаў:

— Лепш за ўсё памерці, гэта калі ты сядзіш у крэсле, а нехта ззаду стрэліць табе ў патыліцу — і ўсё, і не зразумееш, што з табою адбылося.

Мусібыць, дзядзька сабе наваражыў. У трыццаць сёмым годзе яго арыштавалі і расстралялі.

А ТЫ Ж ДЗЕВАЧКА

Поўны тралейбус народу. У куточку стаяць, моцна абняўшыся і цалуюцца хлопцы з дзяўчынаю.

На высокім сядзенні — ёсць такія ў некаторых аўтобусах — сядзіць пажылая, хутчэй за ўсё вясковая, жанчына. Яна доўга няўхвальна глядзіць на тую парачку, потым уздыхае:

— Ну і маладзёж пайшла... Што яны — дома не нацалуюцца? Ну добра, ён хлопец, а ты ж дзевачка...

ДАГАВАРЫЎСЯ

Спікер — ад ангельскага слова to Speak — гаварыць. Па-беларуску яно хутчэй за ўсё азначае — гаварун.

МАРЫ

У час маёй маладосці хлопцы марылі стаць лётчыкамі, капітанамі караблёў, камандзірамі ў арміі — служыць радзіме.

А дзяўчаты марылі стаць артысткамі, доктаркамі і таксама лётчыцамі.

Сёння хлопцы мараць “адкасіць” ад арміі, стаць фірмачамі, з'ехаць за мяжу. А дзяўчаты найбольш мараць выйсці замуж за багатага.

Рамантыка саступіла месца практыцызму.

НЕ СМЯШЫ БОГА

Калі хто хоча пасмяшыць Бога, няхай раскажа яму пра свае планы на заўтра...

Сапраўды, мы не ведаем, што чакае нас за павароткаю, што чакае нас праз хвіліну.

ДУША І ЦЕЛА

Узрост мае цела. Душа заўсёды маладая...

МАРОЖАНАЕ

Успамін Уладзіславы Францаўны Луцэвіч (жонкі Янкі Купалы) пра Аляксандра Уласава.

У дваццатых гадах Мінск быў пад абстрэлам палякаў. Усе нерваваліся. Падчас бамбэжкі да Купалаў прыходзіць Аляксандр Мікалаевіч і кажа:

— Цётка Купаліха, у вас ёсць малако, я маю цукар. Будзем рабіць марожанае.

**РОЛЯ, ХАРАКТАР,
ЖЫЦЦЁ...**

У працы актэраў Тэатра юнага глядача — складаная, каб не сказаць праблемная, спецыфіка. І не таму, што аўдыторыя тут часцей як у іншых тэатральных залах збіраецца "цяжкая", неўтаймоўная. Спецыфіка — у амплуа. Напрыклад, актрысам травесці даводзіцца іграць і дзяўчынак, і хлапчукоў, пераўвасабляюцца ў казачных істот. І калі "зорнасць" артысту ТЮГа не пагражае, дык пагражае туга па няспраўджаных творчых марах, па несыграных драматычных ролях...

Развагі такога кшталту можна было б доўжыць і доўжыць, калі б іх не абвяргалі лепшыя нашы "ТЮГаўцы" — уласным сцэнічным жыццём.

Людміла Цімафеева, заслужаная артыстка Беларусі, апантаная тэатрам з маленства, загартаваная прафесійнай школай легендарнай Любові Мазалеўскай, працавала ў Беларускім рэспубліканскім тэатры юнага глядача з 1955 па 1990 год. Колькі роляў, колькі жыццяў увасоблена было ёю на гэтай сцэне! Ад Ката ў ботах і Злоснай царыцы — да станючых дзяўчынак. Ад Насці ў "Несцерку", Тоні Туманавай у спектаклі "Як гартавалася сталь" і Яніны ў "Папараць-кветцы" — да Мар'і Антонаўны ў "Рэвізоры" і Купавінай у "Ваўках і авечках"...

Здаецца, не так і даўно, хаця насамрэч — у другой палове ўжо мінулага стагоддзя, не было ў Мінску сённяшняй колькасці тэатральных труп і антрэпрыз. Таму амаль сенсацыяй і сапраўднай прывай мастакоўскага характару стаўся яскравы творчы ўчынак Людмілы Цімафеевай: актрыса ўвасобіла далёкі ад эстэтычнага ўкладу тагачаснага ТЮГа вобраз Эдзіт Піф, стварыўшы, можна сказаць, па-за сцэнай свой спектакль-маналог (паводле В.Легентава). Свой "тэатр у фэ"...

Маналог лірычнай, натхнёнай і трагічнай гераіні спектакля "Эдзіт Піф" стаўся эмацыянным цэнтрам і кульмінацыяй творчага вечара Людмілы Цімафеевай, які адбыўся ў яе родным ТЮГу. Тэатральны Мінск віншаваў актрысу з jubілеем...

С.Б.

«КАРАЛЕЎСКИ» БАС

Яно і праўда: народнаму артысту Беларусі Яраславу Пятрову шанцавала на ролі пераважна каранаваных асоб. Цар Барыс Гадуноў у аднайменнай оперы, кароль Філіп у "Доне Карлесе", кароль Рэнэ ў "Іяланце". Нават яго казачным персанажам у "Чараўніку Смарагдавага горада" быў цар звяроў — Леў! Такія розныя, розныя, розныя...

А яшчэ ж "каралеўскі" бас Яраслава Пятрова неаднойчы пераўвасабляўся ў камічнага Дона Базілія ("Севільскі цырульнік"), у гераічнага палкаводца Кутузава ("Вайна і мір"), у трагічна-велічнага селяніна Івана Сусаніна, у няшчаснага вар'ята-Млынара ("Русалка"). Парадаксальна стракатая кампанія вобразаў, створаных даравітым артыстам, будзе няпоўная, калі не прыгадаць такія розныя оперныя партыі, як Мефістофель ("Фаўст"), Зарастра ("Чарадзейная флейта"), Грэмін ("Ягудзіна Анегіт"), Ігар, Канчак ды Галіці ("Князь Ігар").

І гэта, вядома ж, яшчэ не ўсе яго сцэнічныя героі. Усе (ці амаль усе) паспелі ўжо трапіць на старонкі энцыклапедыі. І, рыхтуючыся да свайго бенефіса, Яраславу Пятрову давялося выбіраць з іх кагосьці аднаго: самага, пэўна, для сябе значнага, знакавага, дарагога. Вядучы майстар сцэны Яраслаў Пятроў 17 студзеня ўвечары зноў паўстаў у царскім абліччы: Нацыянальны акадэмічны тэатр оперы Беларусі даваў "Барыса Гадунова". Падлічылі, што артыст выйшаў у гэтай ролі соты раз. Але ўпершыню — у якасці шанюнага юбіляра: спектакль прысвячаўся 60-годдзю з дня нараджэння, 30-годдзю творчай дзейнасці... З чым яго і віншавалі калегі, афіцыйныя госці тэатра. І публіка, захопленая прыгожым голасам, глыбінёй актэрскай ігры, абаяльнасцю свайго нуміра.

С.Б.

"Хто спявае, той моліцца двойчы", — вядомыя словы св. Аўгустына вельмі добра адлюстроўваюць сутнасць прыгожага, узнёслага свята падчас літургіі альбо малітвы. Ніжкія словы не кранаюць душу так пяшчотна, і ў той жа момант так глыбока, як мова музыкі. Толькі яна, напэўна, можа пранікнуць у самыя далёкія і цёмныя куточки чалавечай душы, асвятліць іх сваім неабсяжым характарам. Таму музыка з'яўляецца адным з лепшых лекараў!

...ТОЙ МОЛІЦЦА ДВОЙЧЫ

суцэльнай сэрца падчас хваляванняў і выпрабаванняў, а калі ж яна яшчэ ўвасоблена прыгожымі галасамі адухоўленых выканаўцаў, то каштоўнасць гэтай мастацкай з'явы не мае вымярэння.

Менавіта таму ад самых ранніх часоў хрысціянства пры набажэнстве выкарыстоўваліся спевы. І сёння, асабліва падчас вялікіх святаў, найпрыгажэйшая музыка і самыя кранальныя словы чуюцца з адчыненых дзвярэй храмаў... Гэта не толькі робіць больш узнёслай і святочнай літургію, але быццам запрашае і іншых людзей зазірнуць у Божы дом і адчуць сваёй душой, на ўласныя вочы і вушы ўсю прыгажосць свята.

Спрычыняецца да гэтай евангелістычнай працы і хор "Голас душы". Мяркую, назва як нельга лепей пасуе да рэлігійнага калектыву. "Голас душы" — гэта парафіяльны хор мінскага Чырвонага касцёла, створаны пры актыўным садзейнічанні ксяндза-пробашча Уладзіслава Завальнюка. На думку кіраўніка хору Таццяны Гажэўскай, назва ўзнікла ад аднайменнай перадачы, якая некалькі гадоў таму існавала на Беларускім радыё. Гэта была трансляцыя нядзельнай імшы з Чырвонага

касцёла. Падчас яе заўсёды спяваў хор...

Асноўны склад гэтага калектыву — студэнткі сталічных ВНУ і навучэнкі сярэдніх навучальных устаноў. Але зусім нядаўна сярод прыгожых таленавітых дзяўчат з'явіліся не меней адметныя юнакі, што сваімі галасамі літаральна надалі новае гучанне хору, зрабілі яго яшчэ больш каларытным і цудоўным.

"Голас душы" — неад'емная частка літургіі. Але хор вядзе актыўнае духоўнае жыццё і па-за сценамі Чырвонага касцёла, удзельнічае ў пілігрымках і рэкалекцыях, выступае на розных хрысціянскіх сустрэчах. Такім чынам ён развіваецца не толькі на парафіяль-

Magilёve (2000 г.), першую прэмію і Гран-пры на IV Міжнародным фестывалі ў Польшчы (2001 г.). Можна, такім чынам, упэўнена сказаць, што "Голас душы" — адзін з лепшых парафіяльных хораў на Беларусі і годны прадстаўнік нашай краіны ў свеце. Дарэчы, Т. Гажэўская прыгадвае, што калі на фестывалі ў Польшчы нашы харысты праспявалі "Малітву" (словы і музыка Н. Кірылінай), ганарлівая палкі доўга апладзіравалі стоячы, а вочы іх свяціліся захваленнем і ўдзячнасцю за прыгожы спеў.

Актыўны ўдзел бярэ "Голас душы" і ў культурным жыцці нашай Бацькаўшчыны. Адною з найбольш цікавых па-

ным узроўні, але і як удзельнік канцэртаў, конкурсаў, фестываляў на нашай Бацькаўшчыне і за яе межамі.

І, варта зазначыць, — як вельмі паспяховы ўдзельнік!

Бо за апошні час калектыв атрымаў першую прэмію на III Міжнародным фестывалі ў Польшчы (2000 г.), першую прэмію ў конкурсе на IX Міжнародным фестывалі "Магутны Божа" ў

дзей сталася прэм'ера "Сакраментальнай паэмы" кампазітара Алены Атрашкевіч на тэст Васіля Жуковіча. Мяркую, да яе не засталася абыякавай культурная грамадскасць. Значнай была гэтая падзея і для жыцця духоўнага: пэўна, сам твор, прасякнуты вялікай любоўю Бога да людзей, адной з праў якой з'яўляюцца Сем Святых Сакрамантаў, не пакінуў абыяка-

Як цудоўна, калі ёсць магчымасць "падсілкаваць" па-чуццё ўласнай годнасці! І не абы-чым, а самасцвярджаннем сябе як асобы, на якую ўскладзены вялікія надзеі ...

"ЕЎРАБАЧАННЕ": ПРАЦЯГ БУДЗЕ?

Такую магчымасць многім падараваў... прадзюсерскі цэнтр Нацыянальнай дзяржаўнай тэлерадыёкампаніі, прыняўшы рашэнне аб правядзенні адбору прэтэндэнтаў на ўдзел у адным з самых прэстыжных сучасных песенных конкурсаў — "Еўрабачанне". Пасля таго, як на дзіцячым конкурсе гэтага ж кшталту заняла чацвёртае месца Вольга Сацюк, аптымістычныя прагнозы на конкурсны шанц беларускіх спевакоў павялічыліся. У нас ёсць чым здзівіць і захапіць Еўропу, сцвердзіць сябе не толькі як геаграфічны цэнтр плацдарма цывілізаванага грамадства, але і як народ з вялікім творчым патэнцыялам.

Падмацавала гэтую выснову размова падчас прэсканферэнцыі па выніках нацыянальнага адборачнага конкурсу "Еўрабачанне-2004".

Пра ўмовы і патрабаванні, прад'яўленыя да беларускіх кандыдатаў на ўдзел у конкурсе, паведаміў генеральны прадзюсер Першага нацыянальнага тэлеканала У.Максімкаў.

Да 14 снежня мінулага года прымаўся заяўкі ад ўсіх жадаючых. З 200 удзельнікаў ва ўстаноўленых межах адбору было вылучана 59 прэтэндэн-

таў на праходжанне ў фінал. Дыскі з адпаведнай колькасцю прадстаўленых конкурсных песень разам з бланкамі для тайнага галасавання атрымалі члены журы. Галасаванне было, зразумела ж, суб'ектыўнае, але ў яго кампетэнтнасці ды мудрасці не было падстаў сумнявацца.

І, нарэшце, 31 снежня 2003 г. у "жывым" эфіры пра-

ем" шляхам інтэрактыўнага галасавання, якое адбудзецца заўтра, 31 студзеня, на БТ у "жывым" эфіры. Тут ужо суддзіямі зробіцца неспрэдня тэлеглядчы — кожны з нас. На працягу 30 хвілін можна будзе патэлефанаваць па спецыяльным нумары ці праз Інтэрнет падараваць сваё "за"

песні, якая, на ваш погляд, варта ўдзелу ў прэстыжным конкурсе. Падчас галасавання выключна тэлеглядчы змогуць назіраць за яго апэратыўнай статыстыкай, а напружанне ў студыі развеецца толькі пасля падвядзення вынікаў.

Напружанне і чаканне... Хвалявацца ёсць чаго. Асабліва маладым выканаўцам: побач з "раскручанымі зоркамі" (папулярнасць якіх расце, дзякуючы добраму прадзюсеру і матэрыяльным магчымасцям, увазе друку ды радыё-тэлебачанню), канечне, пасуеш... Але трэба спадзявацца на цвярозую, незалежную адзінку глядачоў, якія выберуць артыста, сапраўды вартага звання лідэра.

А далей рэй зноў павядзе Белтэлерадыёкампанія. Перад ёй паўстане ўжо наступная мэта: зрабіць з удзельніка "Еўрабачання" сапраўдную зорку і... прымусіць Еўропу любіць беларускую музыку!

Кацярына ДЗЕНІСЕНКА

вым ніводнае чулае сэрца. "Сакраментальная паэма" ўспрымаецца як не толькі адметны музычны твор, але і як прыгожая, вытанчаная форма евангелізацыі (што, дарэчы, слушна і для ўсёй дзейнасці хору).

Так, "Сакраментальная паэма" схіляе чалавека задумацца над сваім жыццём, пераасэнсаваць асабістыя каштоўнасці, каб зразумець, а ці не збочыў ён з правільнага шляху. Чалавеку, далёкаму ад веры, "Голас душы", спадзяюся, дапамагае пачуць голас уласнага сумлення і звярнуць свой позірк на Пана Бога. Верніку ж харавая паэма, безумоўна, адчыняе сэрца для глыбейшага разумення сутнасці святых сакрамантаў. І як важна, што адбываецца гэты ўрок рэлігіі не ў выкладках Катэхізіса, але ў прыгожай музыцы ды ў шчырых словах.

Не дзіва, што пасля канцэртных выступленняў ды спеваў хору на літургіі людзі часта падыходзяць і дзякуючы выканаўцам. Нямаюць тых, хто пачаў хадзіць у касцёл дзякуючы толькі таму, што трапіў у гэты спеўны калектыў. Прызналася ж адна з дзяўчат, што нідзе яна не адчувала такой падтрымкі ды ўзаемаразумення, як у "Голасе душы". За 5 гадоў яна пераканалася, што гэты хор — адзіная вялікая сям'я і што сама яна застаецца тут назаўсёды.

Вядомыя "Глорыя" Вівальдзі, "Месія" Гендэля ці "Рэквіем" Моцарта... Культурны здабытак чалавецтва, гэтыя ды іншыя класічныя творы з'яўляюцца найперш духоўным скарбам. Глыбей жа іх пачуць і зразумець можна толькі з дапамогай добрых выканаўцаў. Мяркую, што адзін з паказчыкаў таленту хору — асабісты ўнутраны стан слухача: ці спывае твая душа разам з усімі, ці ступае сэрца ў такт музыцы, ці з'яўляецца пачуццё, быццам ты растваряешся ў яе гуках? Прынамсі, я ўсё гэта адчула ў спевах "Голасу душы". Дарэчы, голас душы, як вынікае з тэксту аднайменнай песні, што ёсць у рэпертуары хору, трэба слухаць часцей...

Ларыса ДАРАШЭНКА

НА ЗДЫМКУ: хор "Голас душы" ў сталічнай Зале камернай музыкі.

ЛУІДЖЫ ПІРАНДЭЛА

Луіджы Пірандэла (1867—1936) — італьянскі пісьменнік і драматург. Дэбютаваў як паэт у 1889 (зб. "Радасны боль"). Вядомым Пірандэла стаў дзякуючы філасофска-псіхалагічным трагікамедыям "Шэсць персанажаў у пошуках аўтара" (паст. 1921), "Генрых IV" (паст. 1922), якія адыгралі значную ролю ў перабудове італьянскага і еўрапейскага тэатра, раманам "Нябожчык Матыя Паскаль" (1904), "Адзін, ніводнага, сто тысяч" (1926) і зборніку навел "Навелы на год" (1901—1919). У 1934 годзе атрымаў Нобелеўскую прэмію па літаратуры. Некалькі навел на беларускую мову перакладзена А. Дынько і В. Буйвалам.

Чорны ў промнях асляпляльнага пылападобнага жнівеньскага сонца, якое не дала дыхаць, катафалк трэцяга класа спыніўся перад прыадчыненымі дзвярыма пад'езда нядаўна пабудаванага дома на адной са шматлікіх новых вуліц у квартале Праці ды Кастэла Рыма. Было каля трох гадзін дня.

Усе гэтыя новыя дамы, у большасці сваёй яшчэ незаселеныя, здавалася, дзелі аконнымі праёмамі, пазбаўленымі пакуль што аздабленняў, на чорную павозку.

Пабудаваныя знарком, каб даць прытулак жыццю, замест жыцця яны бачылі смерць, што прыйшла за ахвярай менавіта сюды.

аздобленай па краях белай тасьмай труны.

Каб табе... (яму). Каб табе пуста было. Табе што, не далі нумар дома?

Скалабрына павярнуўся моўчкі, пачакаў, калі тыя адчыняць дзверцы і паставяць труну ў павозку.

Пайшлі!

І паехаў Скалабрына няспешна, крокам, як і прыехаў сюды: па-ранейшаму з нагой на пярэднім брызгавіку, у насунутым на нос капелюшы.

Голая павозка. Ні стужак, ні кветак. Толькі адна жанчына праводзіла нябожчыка.

Яна была ў чорнай вышыванай вуалі, апушчанай на твар, муслінавай цёмнай сукенцы ў жоўтыя кветкі, пад светлым,

Ды гэтая адзіная праважата ў чорнай вуалі і са светлым парасончыкам у руцэ. Наогул, ад аднаго погляду на ўсю гэтую пахвальную працэсію, такую маўклівую і адзінокую, апускаліся рукі.

Не так адыходзяць у іншы свет! Дрэнна выбраныя час, дзень, пара года. Здавалася, нябожчык адмовіўся надаць смерці патрэбную сур'езнасць. Дразніў. Бадай што праўда возчыка, які спакойна драмаў сабе.

Так Скалабрына праспаў аж да вуліцы Сан Ларэнца!

Але коні, як толькі праехалі кручу, паварочваючы на Віа Вальтурана, падумалі, што нядрэнна было б прыбавіць кроку. Скалабрына прачнуўся.

Як толькі ён расплюшчыў вочы, убачыў злева на тратуары барадатага, худага і доўгага як жэрдка сеньёра ў вялікіх чорных акуларах, падобнага ў сваім шэрым касцюме да мышы, і адчуў як у твар, што хаваўся пад капелюшом, патрапіў вялікі пакет — усё разам!

Перш чым Скалабрына паспеў ачухацца, той сеньёр кінуўся да коней, спыніў іх і, размахваючы пагражальна рукамі, як быццам хацеў шпурнуць іх у возчыка, паколькі нічога іншага не было, гарлапаніў:

Мяне? Мяне? Падлюга! Свалата! Круцель! Бацьку сям'і? Бацьку васьмі дзяцей? Жулік! Паганец!

Усе людзі, якія праходзілі ў той момант па вуліцы, усе крамнікі і іх кліенты хуценька абкружылі павозку. Жыхары з бліжэйшых дамоў высунуліся ў вокны. Цікаўныя прыбеглі на крыкі з суседніх вуліц. Не ведаючы, што здарылася, усе яны мітусіліся, ставалі на бок то гэтага, то другога, паднімаліся на дыбачкі, каб лепей усё ўбачыць.

Але што здарылася? Ммм... здаецца, што... ён кажа, што... не ведаю!

Але там мярцвяк? Дзе? У павозцы? М-да!... Хто памёр? Яго аштрафуюць! Нябожчыка? Вазніцу... Але... здаецца, што... ён кажа, што...

Худы і доўгі як жэрдка сеньёр у шэрым касцюме тым часам працягваў гарлапаніць каля вітрыны кафэ, куды яго адцягнулі, і не прызнаваўся, што гэта ён шпурнуў пакет у возчыка. Прычыны, чаму гэта ён зрабіў, пакуль што ніхто не ведаў. На сваім катафалку перавозчык нябожчыкаў з блізарукімі міргаючымі вачыма прыводзіў у парадка капялюш і адказваў на пытанні паліцэйскага, які нягледзячы на крыкі і гоман натоўпу, пазначаў сабе нешта ў блакноце.

Урэшце павозка рушыла праз натоўп, які, гарлапаячы, расступіўся, але як толькі ў полі зроку ізноў з'явілася адзіная праважата пад светлым парасончыкам, у чорнай вуалі, апушчанай на твар, — цішыня. Толькі нейкі дураслівец свіснуў.

Наогул, што здарылася?

Нічога. Невялікая забава. Скалабрына, які яшчэ толькі тры дні таму быў фурманам на плошчы, атупелы ад сонца, зняцка пабуджаны, забыўся, што ён на катафалку, а не на прагулачнай брычцы. Ён на працягу многіх гадоў запрашаў людзей на вуліцы купляць у яго дровы і, убачыўшы, што з тратуара на яго глядзіць той мышыны сеньёр, жэстам запрасіў яго ўладкоўвацца побач.

А той сеньёр з-за нейкага жэсту ўчыніў гэткую шуміху і гармідар...

Пераклад з італьянскай мовы Уладзімір ЧАРОТА

ЗАБАВА

Са зборніка "Навелы на год"

Раней за жыццё — смерць.

Коні пад'ехалі няспешна амаль цягнучыся. Вазніца ў аблезлым капелюшы, насунутым на нос, з нагой на пярэднім брызгавіку змагаўся са сном. Ён пацягнуў за лейцы каля першага пад'езда, дзверы якога былі прыадчынены (яму падалося, што ў знак жалобы), паставіў на ручны тормаза і вольна ўлёгся спаць на скрыні.

У дзвярах адзінай на гэтай вуліцы крамы, адсунуўшы зашмальцаваную пацёртую фіранку, адкашліваючыся, з'явіўся потны, расчырванелы дзівак з закасанымі рукавамі кашулі, з-пад якіх выглядалі валасатыя рукі.

— Пс! — паклікаў вазніцу. — Гэй! Трошкі далей...

Той нахіліў галаву, каб зыркнуць з-пад палёў капелюша, насунутага на нос, зняў з тормаза, выцяў лейцамі коней па спінах і моўчкі праехаў далей, за бакалейную краму.

Тут ці там — для яго было ўсё роўна.

Перад дзвярыма наступнага дома, таксама прыадчыненымі, ён спыніўся і прылёг ізноў.

— Асёл! — прамармытаў бакалейшчык, паціснуўшы плячыма. — Як ён не заўважыў, што ў гэты час усе дзверы прыадчынены? Відаць, нядаўна працуе.

Бакалейшчык меў рацыю. Скалабрына зусім не падабалася гэтае рамяство. Ён быў і брамнікам, але пасварыўся спачатку з усімі жыхарамі, а потым і з гаспадаром дома; і дзям у Сан Рока, але там не ўжыўся з прыходскім свяшчэннікам; зрабіўся фурманам на плошчы, але тры дні таму пацапаўся з усімі ўладальнікамі складоў. Цяпер, не знайшоўшы нічога лепшага ў гэты мёртвы сезон, уладкаваўся вазніцай у пахвальнае бюро. Скалабрына дакладна ведаў, што пасварыцца таксама і з гэтымі, бо не мог зносіць несправядлівасць. А яшчэ яго пераследавалі няшчасці. Дастаткова было паглядзець на яго: уцягнутая ў плечы галава, лупатыя вочы, жоўты, быццам з воску, твар і чырвоны нос. Чаму чырвоны нос? Таму што ўсе лічылі яго п'янчугай, а ён нават не ведаў, якое віно на смак.

Фу! Ён быў сыты па горла гэтым брудным жыццём. Калі-небудзь пасля чарговай сваркі яго знойдуць у рацэ — і дабрачач.

А пакуль што Скалабрына корміць мух і нудоту, чакае на спякоце свайго першага кліента. Нябожчыка.

Ці не з'явіцца ў іншым доме па той бок вуліцы праз паўгадзіны яшчэ адзін?

— Каб табе... (нябожчыку) — працадзіць скрозь зубы, пад'яджаючы. Магільшчыкі ж хаяліся, сапучы пад цяжарам убогай, абітай чорным муслінам і

яркім на сонцы парасончыкам, які ляжаў на плячы.

Праводзіла нябожчыка, а сама хаваўся ад сонца пад парасонам. Яна ішла нізка апусціўшы галаву болей з-за сораму, чым з-за смутку.

— Добрай прагулі, Розі! — бакалейшчык у сарочцы з закасанымі рукавамі зноў з'явіўся ў дзвярах крамы. Матляючы галавою, ён прывітаў жанчыну грубым смехам.

Яна азірнулася, паглядзела на яго праз вуаль, узяла руку ў баваўнянай пультэцты, каб павітаць, потым апусціла, папярвіла сукенку ззаду і паказала свае стаптанья туфлікі. Але яна мела баваўняныя пультэцкі і парасончык!

Няшчасны сеньёр Бярнарда, хаваюць як сабаку, — гучна сказаў нехта з акна дома.

Бакалейшчык паглядзеў наверх, усё яшчэ матляючы галавою.

— Прафесар, і толькі адна служанка за труной... — пракрычала нейкая старая з другога акна.

На сонцы, у цішыні пустой вуліцы іхнія галасы зверху гучалі неяк дзіўна.

Да таго як катафалк павярнуў, Скалабрына прапанаваў жанчыне наняць яшчэ адну павозку, каб хутчэй усё зрабіць, бо ніводны сабака не прыйшоў праводзіць нябожчыка.

На гэткай спецы... у гэты час...

Разіна адмоўна пакруціла галавою пад вуаллю. Яна паклялася, што пешшу праводзіць гаспадара да вуліцы Сан Ларэнца.

А як ён даведаецца? Не! Клятва. Павозку, калі і наняла б, дык датуль, да Кампаверана.

А калі аплачу я? — настойваў Скалабрына.

Не. Клятва.

Скалабрына прамармытаў яшчэ адзін праклён, коні па-ранейшаму цягнуліся крокам. Спачатку яны паехалі па мосце Кавур, потым па Віа Тамачэлі, Віа Кандоці, па Плошчы Іспаніі, Віа Дуэ Мачэлі, Капа Лэ Казэ і па Віа Сіксціна.

Да гэтага Скалабрына сям-так трымаўся, не спаў, каб размінацца з іншымі павозкамі, трамваямі і аўтамабілямі, лічачы, што да такой жалобнай працэсіі ніхто не праявіць павагі і не саступіць дарогі.

Але калі яны, як і ўвесь шлях, крокам, праехалі плошчу Барберыні і апынуліся на Віа Сан Нікал да Таленціна, дзе быў круты пад'ём, Скалабрына паставіў нагу на пярэдні брызгавік, насунуў капялюш на нос і ўладкаваўся падрамаць.

Тым больш, што коні ведалі дарогу. Рэдкія прахожыя, здзіўлены і абураныя, спыняліся і праводзілі вачыма павозку. Вечны сон нябожчыка ў труне і сон вазніцы на скрыні: халодны, у цемрадзі ў аднаго, гарачы, на сонцы ў другога.

ДАНЕСЦІ ПРАЗ ПЕСНЮ

Яшчэ ў мінулым сезоне Дзяржаўны канцэртны аркестр Беларусі пачаў рыхтавацца да 60-годдзя вызвалення нашай краіны ад гітлераўскіх захопнікаў. І свой сёлетні сезон заслужаны калектыў на чале з прафесарам Міхалам Фінбергам прысвячае гэтай вялікай даце.

"Для мяне гэтая тэма вельмі блізкая і дарагая. Наша задача — праз песню данесці гераізм подзвігу савецкіх людзей, подых эпохі ваеннага ліхалецця і веру ў перамогу нашага народа", — кажа маэстра, пад чыім кіраўніцтвам, як вядома, і ажыццяўляецца арганізацыйна-творчы працэс. На пачатку сёлетняга сезона адбыўся аўтарскі канцэрт паэта-песенніка, франтавіка Міхаіла Ясеня, з якім плёна супрацоўнічаюць многія нашы кампазітары. Для ўдзельнікаў аператывных вайсковых вучэнняў "Чыстае неба-2003" быў падрыхтаваны адмысловы праект "Песні Перамогі"...

Цяпер ідуць рэпетыцыі новай унікальнай праграмы — з твораў ужо легендарнага кампазітара Анатоля Багатырова і вядомага песеннага цыкла "Праз усю вайну", напісанага два дзесяцігоддзі таму, да вялікай гістарычнай даты, Уладзімірам Мулявіным. У планах Дзяржаўнага канцэртнага таксама — шматлікія сустрачкі з гледачамі ў гарадах і мястэчках Беларусі, тэатралізаваныя імпрэзы з нагоды вялікага свята.

Н.К.

АБ'ЯВА

Клуб "Акварыум" (Кульман, 14) 08.02.2004 г. пройдзе Рок/Кар канцэрт з 16.00—22.00. Т. 23-12-053.

1. Ці з'явіліся, на вашу думку, на парозе трэцяга тысячагоддзя ў сучаснай беларускай літаратуры мастацкія творы (кніжкі, публікацыі, літаратурныя праекты), што сталіся не толькі новымі, але і **знакавымі**. Калі — так, то што гэтаму паспрыяла, калі — не, то што перашкодзіла!

2. Мужчынская і жаночая літаратура... Ці ёсць насамерч падобнае творчае падзяленне! Што б вы маглі сказаць адносна жаночага і мужчынскага творчага мыслення і вычування, а таксама схільнасці да той ці іншай літаратуры мужчын і жанчын, як патэнцыяльных чытачоў!

3. Маральнасць у творчасці сучасных літаратараў, як яна вамі разумеецца! Наколькі сёння гэтае пытанне з'яўляецца актуальным і як яно ўплывае на чалавечую духоўнасць і нацыянальную культуру!

4. Што вам падабаецца ў штотыднёвіку "ЛІМ", што не! Якія рубрыкі і чые аўтарскія публікацыі вас цікавяць найбольш! Што вы самі прапанавалі б дзеля паляпшэння формы і зместу газеты!

Ці падпісваецца вы на "ЛІМ" (набываеце ў шапіках) альбо — не (прычына)!

5. Якія крокі насустрач з абодвух бакоў могуць, на ваш погляд, паспрыяць збліжэнню пазіцый раз'яднаных літаратурных групак дзеля захавання аслаблай нацыянальнай культурнай і духоўнай прасторы (мовы, літаратуры, мастацтва, традыцый) — беларускай дзяржаўнасці агулам!

Адказы на анкету (аб'ёмам не больш як 3 машынапісныя старонкі праз два інтэрвалы) рэдакцыя прымае да 15 лютага 2004 года. Да анкеты прыкладваюцца: фотакартка, кароткая біяграфічная даведка, адрас ды пашпартныя звесткі (у тым выпадку, калі рэдакцыя іх не мае). Запрашаем да ўдзелу ў анкетце, як сяброў розных літаратурных суполак, так і нашых няштатных аўтараў і чытачоў.

Павел ГАСПАДЫНІЧ:

1. Жыццё, вядома, не стаіць на месцы. Тое ж — і літаратурнае жыццё. Безумоўна, шматлікія складанасці, перашкоды, досыць цяжкія ўмовы для выдавецкай дзейнасці не спрыяюць пашыранаму і паскоранаму развіццю літаратурнага працэсу, але тым не менш таленавітых, цікавых, па-сапраўднаму яркіх, глыбокіх, захапляльных твораў хапае. І сярод іх, на маю суб'ектыўную думку, не бракуе і знакавых, калі, з вашага дазволу, гэтае паняцце можна аднесці да тых літаратурных з'яў, якія мы разглядаем у цяперашнім часе, даючы адпаведныя ацэнкі менавіта сёння, не чакаючы "выпрабавальнага тэрміну" на знакавыя літаратурныя творы. Так, знакавым будзе гістарычны раман Алеся Наварыча "Літоўскі воўк", апублікаваны ў часопісе "Маладосць" у 4 — 6 нумарах за 2003 год. Асобнае месца ў кантэксце знакавыя належыць Вользе Куртаніч. Асабліва за кнігу пазіі "Валавуд", якую б назваў сімвалам наймагутнейшай веры і лю-жанчыны, Жанчыны спакутаванай і шчасливай, раўнуючай і даруючай.

Да катэгорыі знакавых у маім разуменні можна аднесці і кнігу артыкулаў і эсэ "Blonde attack" Ганны Кісліцынай, якая сваёй неадназначнасцю і даволі такі прэтэнцыёзнымі заваёўніцкімі намерамі выклікала шматлікія дыскусіі, спрэчкі на старонках літаратурных выданняў. Тое ж можна сказаць і пра постмадэрновыя вышукванні і ашарашванні гэтымі знаходкамі чытача Андрэя Хадановіча ў зборніку "Старыя вершы". Не менш цікава, а часам куды больш інтрыгуюча выглядаюць творы Р. Баравіковай "Вячэра для манекенаў", Т. Бондар "Пусты п'едэстал", А. Бутэвіча "Каралева не здраджвала каралю", аповесці А. Брава, крытычныя матэрыялы І. Шаўляковай і В. Трэнас, і інш. Усе яны народжаны пад знакам новай беларускай сучаснай літаратуры, усе яны вырабляюцца менавіта цяпер на ўласную годнасць і знакавыя (значнасць), усе яны так ці інакш уплываюць на літаратурны працэс як старэйшага так і маладзейшага пакалення.

2. Мужчынская і жаночая літаратура... Рознае светабачанне, розная логіка? Але як паміж сабой можна падзяляць літаратурныя творы згодна толькі гэтым крытэрыям? Ці не прасцей узяць за правіла — таленавітасць ці пасрэднасць канкрэтнага аўтара? Андрэй Хадановіч ці Вольга Гапеева, Вольга Куртаніч ці Анатоль Сыс, Андрэй Федарэнка ці Алена Брава, Віктар Шніп ці Людміла Рублеўская? Імёны, якія ўжо "загарэліся" на літаратурным небасхіле, таленавітасць якіх не выклікае сумненняў. Можна па-рознаму адносіцца да Яго ці да Яе, але перш-наперш сыходзячы з пэўнага чытацкага густу. Пранікнёная, тонкая лірыка Вольгі Куртаніч ("Валавуд"), якая мяжуе на адлегласці ў "ненавіджу-кахаю", убірае ў сябе невымерна балючыя і невымерна шчаслівыя моманты страсцей, пачуццяў, эмоцый. Алена Брава, наадварот, у спакойным рэчышчы філасофскага сузірвання асэнсоўвае агульнаграматскія і прыватныя падзеі ("Каменданцкі час для ластавак", "Імя ценю — святло" і інш.), выкарыстоўваючы ўласны перажыванні і эмоцыі як пэўны фон для агульнай карціны, што, магчыма, толькі дадае "пазітыву" творам... Шляхетны рамантызм Людмілы Рублеўскай разлічаны на чулівыя і высакародныя душы, якія не перастаюць верыць, што месца для подзвігу ў сучаснасці заўсёды ёсць... Фантасмагорыя Таісы Бондар "Пусты п'едэстал" — настолькі моцная, "асляпляльна-містычная" рэч, што не адразу і верыцца, што напісана рукою жанчыны. Тым больш, калі тэма выбрана зусім незвычайная — апанаванне Правадыра Л. усіх народаў і часоў сіламі зла... Псіхалагічная фантастычная проза Раісы Баравіковай як мінімум не саступае адпаведным творам і пісьменнікаў-мужчын... І гэты спіс можна працягваць і працягваць, тым самым даказваючы, што жанчына-пісьменніца — абсалютна заканамерная, больш таго, неабходная з'ява ў беларускай літаратуры пачатку новага стагоддзя. Безумоўна, пісьменнікі мужчыны не губляюцца, і па-ранейшаму застаюцца "ў авангардзе", але што б там ні казалі, выслоўе Глобуса "калі табе перасталі зайздросціць, значыць ты згубіў талент" аніж не падыходзіць да беларускіх аўтараў, якім хочацца і хочацца па-добраму зайздросціць, шчыра верачы, што "ў прыгажосці кветкі ты можаш заўважыць і ўласную непараўнальнасць" (А. Глобус).

3. Маральнасць у літаратуры — пэўны ўзор, мадэляванне паводзін чалавека, які грунтуецца найперш з уласнай аўтарскай інтэрпрэтацыяй. Час накладвае свой адбітак на мысленне пэўнага чалавека пэўнага пакалення. І ў гэтым сэнсе — літаратура з'яўляецца як бы

пазачасовай катэгорыяй духоўных каштоўнасцей чалавецтва. На жаль, не ўсе творы беларускай літаратуры апошніх гадоў вытрымалі іспыт на разуменне, светлае, добрае. Напрыклад, "Лабух" Ул. Някляева — ну аніж не можа станоўча ўплываць на чалавечую духоўнасць і нацыянальную культуру, прапагандуючы мадэляванне распуснасці і бессаромнай разбэшчанасці ва ўмовах і без таго апанаванага рознымі брыдкімі, гідкімі рэчамі грамадства. Як антытэза — праявілі твор Ул. Міхно "Хата", надрукаваны ў адным з нумароў "Польмя" за 2003 год, дзе ў форме алегорыі, прытчывасці па-свойму пераасэнсоўваюцца аўтарам прынцыпы дабрны і спагады, духоўнай красы і веры ў родны край.

Як на маю думку, "лабухі" выбухнуць і пагаснуць, не пакінуўшы і следу, а "хаты" (дзякуй Богу, нямапа ў нашай літаратуры такіх твораў) стаяць і яшчэ доўга будуць стаяць на трывалым падмурку высокадухоўнай, чыстай, веры ў дабрны і ўзаемапавагу паміж людзей.

4. "ЛіМ" — неабходная і знакавая газета беларускай культуры ўвогуле. Штотыднёвік адпавядае самым высокім запатрабаванням часу, не губляючы "свой твар" у самых складаных умовах. На маю думку, хацелася б убачыць на старонках выдання матэрыялы, прысвечаныя "віртуальнай літаратуры", бо не ўсе сёння маюць магчымасць азнаёміцца з ёй у Інтэрнеце. Не пашкодзіла б аднавіць "гутаркі за "круглым сталом", дзе ў спрэчках, вядома, нараджаецца ісціна. Я з задавальненнем выпісваю "ЛіМ", шкадуючы толькі аб тым, што пакуль няма магчымасці атрымліваць выданне штодня. Але будзьма спадзявацца!

5. На мой погляд, паспрыяць збліжэнню пазіцый раз'яднаных літаратурных групак дзеля захавання нацыянальнай культурнай і духоўнай прасторы можа агульнае разуменне неабходнасці духоўнага Адраджэння, свая ўласная актыўная пазіцыя ў гэтай справе. Можна ісці рознымі шляхамі, можна выкарыстоўваць розныя сродкі, але неабходна памятаць — мэта ў нас адна, і па вялікім рахунку, адасабляючыся адзін ад аднаго, мы разбураем і без таго кволаю матэрыю беларускай культурнай і духоўнай прасторы. Толькі разам, з'яднаўшы ў адзін магутны творчы арганізм, можна пераадолець шматлікія перашкоды. Бо апошнім часам мы ўсё радзей і радзей прыгадваем словы вялікага нашага паэта Максіма Багдановіча: "Нашто ж на зямлі // сваркі і звадкі, боль і горыч, // калі ўсе мы разам ляцім // да зор!"

Алена БРАВА:

1. На парозе 3-га тысячагоддзя ў літаратуры, нават у беларускай, цяжка сказаць што-небудзь новае. Аднак і ў нас ёсць аўтары, чые творы вызначаюцца навізнай як па змесце, так і па форме: А. Федарэнка, Б. Патровіч, М. Вайцяхонак. Знакавымі ж сталіся, на маю думку, пазіі Алеся Разанава і проза Юры Станкевіча. Першы з названых аўтараў узяў інтэлектуальны ўзровень беларускай пазіі, перанёс у яе набыты еўрапейскай культурнай традыцыі — нездарма яго чытаюць і перакладаюць у замежжы. Другі ж здолеў адлюстравать у сваёй творчасці настроі касмічнай экзістэнцыяльнай адзіноцтва і незапатрабаванасці чалавека, які думае і адчувае, сярод натоўпу чалавечага "псеўда" — і гэтым ён таксама трапляе ў кантэксце сучаснай еўрапейскай літаратуры, у якой пануюць апакаліптычныя настроі. Што паспрыяла з'яўленню гэтых твораў? Асабістая мужнасць іх аўтараў і вернасць, нягледзячы ні на што, выбранаму шляху. Каб сёння заставацца пісьменнікам у Беларусі (пісьменнікам насамерч, а не дзеля таго, каб "адзначыцца" ў друку), трэба быць або вельмі мужным, або крыху вар'ятам (а можа, і тое, і другое разам — няхай не крыўдуюць на мяне паважаныя мною аўтары).

2. Тое, што існуюць мужчынскі і жаночы тыпы творчага мыслення бясспрэчна. Жанчына нясе ў літаратуру сваё вобразнае бачанне свету, свой набор архетыпаў. Не заўжды палавыя прыкметы аўтараў вызначаюць тып мыслення: мужчынскі тып (і стыль) можа быць і ў жанчыны, і наадварот. "Жаночая" літаратура — неабавязкова чулліва-сентыментальная або бульварна-парнаграфічная, хоць сярод твораў, напісаных жанчынамі, такіх зашмат. Вельмі не люблю (не паважаю) "мыльныя оперы" ў вершах і прозе — неглыбокія, павярхоўныя казачкі з хэпі-эндамі, напісаныя з ўнімным жаданнем дагадзіць пэўнаму колу спажывальніцкага чытва. Ці не ад гэтых "твораў" — паблагліва-іранічнае адценне, з якім звычайна вымаўляюць (і пішуць) крытыкі-мужчыны? Безумоўна, жанчыне цяжэй пераадолець зацыкланасць на ўласных эмоцыях, уключыць інтэлект, і гэта адбываецца на яе творчасці. На жаль, Але ёсць выключэнні. З працытанага апошнім часам мяне найбольш уразіў раман украінскай пісьменніцы Аксаны Забужкі "Палявыя доследы ўкраінскага сексу", надрукаваны ў "Крыніцы" ў 2002 годзе. Удаля форма, інтэлектуальная адточанасць стылю, спалучэнне тэм жаночых з агульначалавечымі — усё гэта вылучае раман з мора твораў, напісаных жанчынамі. Як чытач звычайна шукаю ў гэтым моры штососьці новае, адпавядаючае майму тыпу творчага мыслення — так адшукала Крысту Вольф, Брыгіту Швагер. На жаль, адкрыцці здараюцца не часта — не часцей, між іншым, чым пры адборы для чытання твораў, напісаных мужчынамі.

3. Сёння, калі многія маральныя "табу" ў масавай свядомасці адышлі ў мінулае, пісьменніку трэба ўсведамляць сваю адказнасць, як удачу: не нашкодзь. Часам у творах зашмат нічым не апраўданай парнаграфіі, насілля, бруды. Адкуль гэта? З ду-

шы самога пісьменніка. Душа тая, як высветлілася, цёмная ды брудная. Многія, пэўна, вырашылі для сябе, што пісаць можна "пра ўсё", і чым "круцей" — тым лепш. Зразумела, такому пісьменніку лягчэй становіцца, калі ён напіша свой твор: ён адлюстравы свае неўрозы. А чытачу што рабіць? Чытач "хварэе" пасля працытанага такога "шэдэўра". Аднойчы, па няведанні, набыла кніжку Віктара Ерафеева... Хуценька пазбавілася. Псуе энергетыку ў доме.

4. У "ЛіМе" заўсёды з задавальненнем чытаю публікацыі І. Шаўляковай і Г. Кісліцынай — кожны іх тэкст нясе адбітак духоўнага і інтэлектуальнага "я" аўтараў, знаёміцца з якім часам куды больш цікава, чым чытаць рэцэнзуюемых імі аўтараў. З увагай апошнім часам назіраю за публікацыямі ў жанры крытыкі С. Грышкевіча. Падаваюцца лірыка-філасофскія літаратурныя партрэты У. Саламахі. Але шмат публікацый, проста напісаных не на ўзроўні га-лоўнай літаратурнай газеты рэспублікі.

5. Проста трэба пісаць. І тады не будзе часу і жадання займацца інтрыгамі ў кулуарах калялітаратурных "мерапрыемстваў". А наогул, на маю думку, трэба больш даваць магчымасцей для сустрэч, кантактаў, зносінаў маладых твораў, бо ім захоўваць надалей нацыянальна-культурную і духоўную прастору. Сёння маладым літаратарам цяжка, куды цяжэй, чым заслужаным і ўганараваным: ані кніжку выдаць, ані какаць ганарараў ці магчымасці пражыць за кошт літаратурных зорбкоў (а было ж...). Даводзіцца, па шчырасці, здзіўляцца энтузіязму маладых. Але яго надоўга не хопіць (прыклады ёсць). Падтрымаць маладых і таленавітых неабходна, інакш хутка не будзе ні каму пісаць, ні каму чытаць беларускіх тэксты.

Павел ГАСПАДЫНІЧ нарадзіўся ў 1980 г. у г. Кіеве. Скончыў філалагічны факультэт БДУ. Друкаваўся ў рэспубліканскіх газетах і часопісах. Аўтар імпрэсій і апазданняў "Вырай пачуццяў" і рамана "Цэзар будзе жыць". Працуе ў часопісе "Маладосць".

Алена БРАВА нарадзілася ў 1966 годзе ў Барысаве. Скончыла факультэт журналістыкі БДУ. Працуе ў газеце "Адзінаства" (г. Барысав) намеснікам рэдактара. Друкавалася ў часописах "Крыніца", "Маладосць", "Польмя" і штотыднёвіку "ЛіМ".

Валянцін ЛУКША

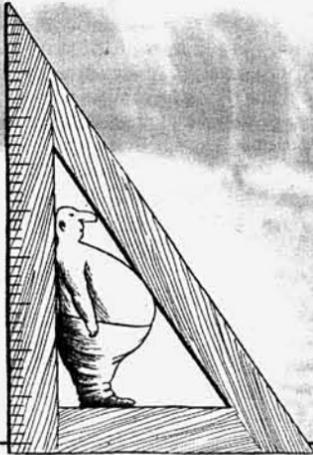
ПРА ПЕСНЯТВОРЧАСЦЬ

Жабрак душой узяў не тую ноту.
Як певень папярхнуўся
І асіп...
Сапраўдны верш —
Сапраўдныя турботы.
На подсвіст танны —
Сатанінскі грыб.

Жыццё за сітам сочыць вельмі строга,
Каб сэрцы не калолі асцюкі...
Якой была жыццёвая дарога
Такімі будуць і твае радкі.

Тут прыжывуцца,
Ці памкнуцца ў вырай,
Тут загучаць,
Ці замаўчаць навек...
Галоўнае у шчырай песні —
Шчырасць
У чалавеку —
Шчыры чалавек.

Лёс скруціць трутню у кішэні кукіш,
Яму ламіцца ў геніі дарма,
Бо шчырасць не пазычыш,
І не купіш.
Яна — ці ёсць,
Альбо яе няма.

Юрась НЕРАТОК

ЛІМЕРЫКІ З УСМЕШКАЙ

АЛЕСЮ НАВАРЫЧУ

Зацкаваны сталіцай і вёскай,
з пазнавальным двукроп'ем
і коскай,
прабяжыцца трушком
відзіборскім ваўком
і заляжа ізноў пад бярозкай.

АНАТОЛЮ КАЗЛОВУ

Воран крыйнуў раптоўна і смела —
і адразу ўсё ў лесе памерла.
Ну, цяпер, Анатоль,
творчы пыл свой спатоль —
муза крылле сваё распасцерла.

ІРЫНЕ
ШАЎЛЯКОВАЙ

Паважаная І. Шаўлякова
піша ёмка, дасціпна, талкова.

І, паколькі яна
тут такая адна,
не скажу больш
ніводнага слова.

ВІКТАРУ
ГАРДЗЕЮ

Як сустрэну —
спынюся ў хадзе я:
павітацца лічу
за падзею.
Хай бы ў межаны прыйшоў,
час зялёных дажджоў!
А з "басоты"
ягонай балдзею.

ЛЕАНІДУ
ГАЛУБОВІЧУ

Хітра сцеле і з розумам крые...
Ці ён справу,
ці вопратку шые!
Шмат каго ўжо ЛеГал
выкшталцона "лягаў",
але ўсе,
дзякуй Богу, жывыя.

Тодар ЗАНЯТОЎСКИ

ТАІСЕ БОНДАР

Шлях пачаты з "Захаплення" —
Гэта самы боскі шлях.
Ён напоўнены натхненнем,
Быццам зоркамі прасцяг,
У які ідуць паэты,
З мэтай хтось, а хтось без мэты.
А ў Таісы мэта ёсць —
Каб квітнела "Маладоць",
"Польмя" свяціла нам,
Каб у "ЛіМ", нібыта ў Храм,
Кожны мог заходзіць з нас
На вякі, а не на час!

**СЛОВЫ
НА ПАПЕРЫ**

- Парадокс пісьменніцкай творчасці:
думкі прыходзяць і адыходзяць, а жа-
данне пісаць заўсёды застаецца.
- Кожны пісьменнік марыць трапіць
у пераплёт, але толькі ў кніжны.
- Літаратурныя знаходкі ў бюро зна-
ходак не шукаюць.
- Добра — калі творчасць натхняе,
але і не дрэнна — калі яна яшчэ і
корміць.

Барыс КАВАЛЕРЧЫК

Мікола ВЯРШЫНІН

ПРА ВЕРЛІБРЫ

Цяжка
пра твор яго пэўна сказаць,
Хоць ён у аўтара і не першы.
Модна зараз у прозе пісаць
Пад рубрыкай... "вершы".

ЯГО ШЛЯХ

Напісаў даволі многа,
А талковага — нічога.
Быў вядомым дылетантам,
А цяпер стаў кансультантам.

Малюнкі А. ГУРСКАГА

Уладзімір ЦІМУР

СМЯШЛІВЫ

А ні дол,
А ні стол,
Не трасецца,
Калі Казік Камейша
Смяецца.
У кагось бяды не звядзецца —
Ён смяецца,
У кішэнях ні рубля
не вядзецца —
Ён смяецца,
І той факт Казімір абсмяе,
Што аклад.

ганарар, ад жыцця,
а д с т а е.
Ці пасада такая, ці праца,
Так упарта смяецца й смяецца.

Можа свет крыху стане дабрэйшым,
Што смяецца Казік Камейша!
Жыцця праўду, заўчас, не руйнуйце,
Трэба смех! Казіміру
тэлефануйце!..

МІС-КАМПРАМІС

Ці збеглі мудрыкаў лісы,
Ад Баравіковай Раісы!
Ці многа ў паэткі Раісы,

Адступніцтва і кампрамісаў!

Для кампрамісаў —
— адна прычына,
Яна, перш-наперш — жан-чы-на...
І дзетак трэ нараджаць,
І грошы ўмець зарабляць,
І вершы, падчас, ствараць...
Вымруць лісы,
усіх кампрамісаў
Раісы!..

І стлеюць спісы, яе кампрамісаў!
Якая міс, —
Не йшла на кампраміс!
Хай Бог вас не строга карае,
Міс-кампраміс Раі...
Базыль ГАРНЯЦКІ

**АФАРЫЗМЫ
ПЕНСІЯНЕРА**

• Чаму пажылыя людзі
любяць многа і доўга гаварыць!
Па-першае — таму, што
ім ёсць што сказаць.
Па-другое — таму, што
яны спяшаюцца, каб не
спаз-ніцца ўсё сказаць.

• Не гаварыце доўга, бо
жыццё і так кароткае.

Мікола ПАДАБЕД

Ой, родненькія! Вялікае ў мяне гора —
занядужала цешча Агрыпіна Міхайлаўна.
Думаў сканае. За паўмесяца з
бальніцы яна так схуднела, так змарнела.
Але ачуныла, своечасова з бальніцы дала
дзёру.

А з чаго пачаліся ў цешчы бальнічныя
пакуты? Не паспела Агрыпіна Міхайлаўна
прылегчы на бальнічны ложак, як да яе
падкацілася старшая медсястра аддзялен-
ня і зашпталала на вуха.

— Табе, мілая, якога ўрача! Першай,
другой ці трэцяй катэгорыі?

— А які з іх больш разумны!
— Вядома, з першай. А долары ў цябе
ёсць?

— А навошта яны вам!
— Вось дзівачка. За лячэнне.
— У нас жа медыцына бясплатная.
— Была. А цяпер плаціць трэба. "Зялё-
ненькімі". Бо дарма і скула не сядзе на
мяккім месцы. Дайшло!
— У-гу-у... А колькі!

— Чатыры долары за дзень.
— Вой-вой-вой. Дарагавата. Можа,
крышку скінулі б!

— Не магу, любачка. Калі хочаш, каб
цябе не цалавалі ў дошках, то не скупіся.
Бо скнара двойчы плаціць... Не ўпірайся,
мая харошая.

ДОЛАРЫ У ВУТЦЫ

— Добра. Угаварыла. Запішыце на ўся-
го парсюка.

— Не разумею. А пры чым тут пар-
сюк?

— Учора прадала яго. За сотку "зялё-
ненькіх".

Сістэма "даення" долараў у бальніцы
наладжана як трэба. Ніхто ў крыўдзе не
застаецца. Нават санітарка цётка Дуся.
Праўда, "почырк" работы яе крыху гру-
бейшы, чым у іншых. Як толькі паступіць у
аддзяленне "ляжачы", яна каля яго тут як
тут паслужліва прапанувае:

— Вам вутачку падаць! Калі ласка. Ма-
лую ці вялікую!

А чаму так залаваецца салаўём! За ма-
лую пасудзіну брала 500 рублёў, а за
вялікую — тысячу. Калі ж хто ўпарціўся
— не хацеў залаціць ёй ручку, цётка Ду-
ся знаходзіла і на яго ўправу: прыносіла
напоўненую пасудзіну з іншай палаты і
ставіла каля свайго "крыўдзіцеля". А той
больш за пяць хвілін не вытрымліваў та-
кога "букету" пахаў і здаваўся — плаціў
аж у два разы больш. За змену санітарка
находжвала з палаты ў палату не менш за
30 "рэйсаў". І ўсе залацілі ёй ручку. За
дзённыя навары наша цётка Дуся магла
прыдбаць парсючка. А за год выходзіла
— цэлая свінаферма.

А хто такая цётка Дуся! Пень пнём. А
вось "падаць" хворага — майстрыха.

...Каб не абадралі Агрыпіну Міхайлаўну
як ліпку, яна скумекала і раней тэрміну
выпісалася з бальніцы. Цяпер жыве, дзя-
куй Богу, усім назло: і "бясплатнай" ме-
дыцыне, і "свінарцы" Дусі, у якой нават у
вутцы плаваюць долары.

чытаў іх, адчуе: паэта мы страцілі таленавітага. Ён выдатна ведаў магчымасці роднага слова, востра адчуваў жыццё, а многае ў ім і прароча прадчуваў. Ён не баяўся сказаць праўду, ніколі не хаваў яе ў сукні нейкага падтэксту. Ён смела гаварыў пра яе і ў сваіх артыкулах, калі працаваў у газетах "Мінская праўда", "Народная газета", "Звязда".

шыню пачуў ад Рыгора Семашкевіча. Вялікія спадзяванні звязваў той з імем маладога паэта. Скажу шчыра, такія паэты, якім ведаў я Р. Семашкевіча, у сваіх прадчуваннях рэдка памыляюцца.

А пазнаёміліся мы і пасябравалі з Іванам, калі працавалі на Беларускай радыё. Звонкі смех яго быў часта чуцен у глухих рэдакцыйных калідорах. У сваіх прыгадках пра нешта вясёлае,

шчыне мы хадзілі з ім амаль аднымі сцяжынамі. Рубяжэвічы, Засулле, Ячонка і рака Сула, да берагоў якой быў прычальны човен яго паэзіі. Сула — адзін з галоўных вобразаў паэзіі Івана Рубіна.

У Мінску, як здавалася мне, ён адчуваў сябе непрыкаяным, нібы чужым, нават тады, калі вырваўся з цеснаватых, заўсёды па-вясёламу бестурботных інтэрнацкіх сцен (дзе паэту-

увесь народ. Але такое не ўдаецца нават прэзідэнтам.

Яго дзед быў знакамітым на ўсю Стаўбцоўшчыну пчаларом. Вучыць пчаларству прыязджаў нават майго бацьку. Мая мама і сёння згадвае пра гэта, асабліва пра адзіны заповіт пчалара: "Пчалар павінен быць добрым, нават калі яго крыўдзяць не адны толькі пчолы".

Ад Івана я маю найдаражэйшы падарунак — Біблію, выдадзеную ў 1908 годзе ў Санкт-Пецярбургу ў расійскім перакладзе. Важкі фаліант, які хораша пераплёў, а многія старонкі і ўзнаві мне, мастак Яўген Ларчанка. Біблія ў тры гады была кнігай забароненай, як і многа чаго іншага, зусім не вартага забароны. Можна было забараніць і друкаванне нейкіх нязвыклых твораў. Але нельга было забараніць сапраўднага зямляцкага сяброўства. Маю ў сваёй бібліятэцы і дзве папярэднія кнігі Івана Рубіна і тую апошнюю, нявыдадзеную. Спадзяюся на міласць Часу і думаю, што ўсё ж некалі яна будзе надрукавана. А пакуль што перачытваю яе ў рукапісе, даю знаёміцца сябрам.

Вышэй сказала, што яго паэзія ціхая, без галёкання. Так, яна ціхая, як і ўсё, што сапраўднаму заземлена на роднай глебе. Зямля адцягвае ўсё грывотнае і шумнае. Аднак "Званар" Івана Рубіна мае свой голас. Добра было б, каб быў ён пачуць.

Казімір КАМЕЙША

А ЗВОН НАГАДВАЕ...

Я добра ведаю, як часам прыдумваюць назвы кнігам і творам. Назвы то даганяюць, то апырэджаюць сам твор, а то і зусім застаюцца чужынцамі аўтарскай задуме. Назва яго апошняй кнігі была "Званар". Не, зусім невыпадковая назва. "Званар" мусіў пасылаць свой голас у Час, мінулае, заўтрашняе, а найперш — да сэрцаў тых, хто жыве ў дні сённяшнім.

Тую кнігу, самую галоўную, і самую апошнюю, ён не пабачыў. Ды і ніхто з чытачоў пабачыць яе не мог, бо кніга, паблукваўшы па выдавецкіх шафах, вярнулася ў рукі аўтара. І толькі пасля гібелі паэта яго дачка прынесла яе ў рэдакцыю часопіса "Маладосць". Вершы з кнігі мы летась надрукавалі ў часопісе "Полымя". Кожны, хто

Пісаць праўду і абараняць яе заўсёды няпроста, асабліва калі яна горкая і для кагосьці нязручная. Казаць праўду ён не саромеўся і свайму сябру, і свайму начальніку. За што і цярэў. Часта мяняў месцы працы, хоць усюды быў не чужы, прафесійна запатрабаваны. Мог бы быць і добрым навукоўцам, вучыўся нават у аспірантуры. Але ў душы было тое, што ў нас часам называюць "творчай раскаванасцю". Гэта тое, калі душа сама дыктуе чалавеку шляхі, няхай і рызыкаўныя, але праўдзівыя.

Пайшоў ён з жыцця ў 39 трагічна і нават недарэчна, сярод начы адразу адсекшы цяжкі вузел усяго таго, што яго мучыла, гняло, нависала.

Пра яго творчыя здольнасці і пра самога Івана Рубіна я ўпер-

ён быў асабліва ўзнёслы, нават узбуджаны. У вершах жа, наадварот, — нейкі ціхі, нібыта ідзе наобмацак, а то і сарамлівы. Праўда, заўсёды шчыры. Ды навошта і крычаць, калі ёсць форма больш шчыра, спавядальна-малітоўная, заўсёды паяднаная з думкай пра сваё роднае і заповітнае:

З малітвай вячэрняй засну.

З малітвай світальнай

прачнуся.

Да мілай маёй Беларусі!

Слядамі дарог бакрануся.

Слязою пакаюся ёй —

Гаротнай,

вясёлай і шчырай.

А памяці роднай сувой

Вяртае дадому,

як вырай.

Я ніколі не быў на яго хута-Раздоры, хоць на Стаўбцоў-

вальналюбцу цяжкавата абысціся і без пэўных, вясёлых і сумных прыгод) і пасяліўся ў сваёй кватэры на захадзе сталіцы. Адтуль мы і выпраўлялі яго ў апошні шлях на родную Стаўбцоўшчыну. Жыццёвы човен надта ж рана вяртаўся да свайго пясчанага берага ў Ячонцы.

У Стаўбцоўскай электрыцы ў яго быў свой любімы вагон, дзе ён пачуваўся пахатняму ўтульна нават сярод тых, каго не ведаў, гаварыў з усімі нароўні, мог згуляць у карты, выпіць чарку, як бы падкрэсліваючы: "Глядзі, які я тут свой!" Тады толькі ўваходзіла ў моду слова "электарат", якое часта Іван паўтараў. Сапраўдным паэтам вядома ж, жадаецца, каб "электаратам" ягоным быў

■ Іване... Так я называў яго пры сустрэчы. А сустрэч у нас было шмат. Пачатак іх быў у рэдакцыі Стаўбцоўскай раённай газеты "Прамень". На старонках "раёнкі" мы амаль адначасова пачыналі друкавацца. Выклікалі нас і на пасяджэнні літаб'яднання пры газеце. Там мы ўпершыню пазнаёміліся. Іван Рубін быў яшчэ старшакласнік, а я — ужо студэнт. Высокі, хударлявы хлопец з русавай прычоскай пад ёрш (як выявіцца пазней, і з гэтым жа яршым характарам) Іван адразу звярнуў увагу на сябе. А калі дадаць, што на пасяджэнні літаб'яднання ён не маўчаў, а час ад часу кідаў іранічныя рэплікі (і гэты штырх яго характару стане адметным), калі абмяркоўвалі творы пачынаючых, то Івана адразу запрывімецілі. Гэтакім ён быў потым заўсёды — імпульсіўным, энергічным, эмацыйным — і тут, у Стоўбцах, і ў Мінску, дзе пасля універсітэта

ным, але ніколі не даходзіла да знявагі. Часцяком, едучы з роднага дому ў Мінск, мы бачыліся на вакзале ў Стоўбцах. Кульнуўшы кэфаль пива, садзіліся ў адзін вагон электрычкі, і гамонка цякла больш за паўтары гадзіны, аж пакуль цягнік не спыніўся ў сталіцы.

Што тычыцца паэзіі, то Іван у гаворцы пазбягаў гэтай тэмы. Але калі выйшаў яго першы зборнік вершаў "Над вечнасцю гнязда" (тады ён працаваў у выдавецтве "Юнацтва", а я толькі прыйшоў туды), то мы з ім пагутарылі вельмі сур'ёзна. Я, помню, спытаў: "Іване, ты не думаеш, што занадта прэтэнцыёзна назваў свой першы зборнік вершаў — "Над вечнасцю гнязда"? На што ён мудра адказаў: "Мы — не веч-

НА ЗДЫМКУ: Іван Рубін (другі злева) з аднакурснікамі ў пакоі інтэрната БДУ (1973г.).

НАБЫТАК: НАДЗЕЯ... ВЕЧНАСЦЬ

застаўся жыць і працаваць. У рэдакцыях я не раз бачыў Івана, безбародага і з барадой (нібы паказваў гэтым свой журналісцкі і паэтычны рост), у прыўзнятым настроі і ўсё з тым жа іранічным гумарам. Як землякі, мы любілі падтруціць адзін над ад-

ня, а гняздо — заўсёды вечнае, ці то чалавечае". І нават атрымаўся ў рыфму. Я пагадзіўся. Бо пасля мы ўспомнілі і Францішка Скарыну з яго векавечнымі словамі "кожны мае... птушкі — гнезды свае, звяры — норы... так і чалавек... дзе нарадзіўся, к таму месцу ласку і мае..." Літаральна праз месяц, 1 лютага 1985 года крытык Тамара Чабан змясціла ў "ЛіМе" рэцэнзію "Дакрануцца да святла" на зборнік "Над вечнасцю гнязда", у якой яна пацвердзіла бяспрэчны талент паэта.

Пасля выйшлі яшчэ два Іванавы зборнікі "Вянок надзеі" і "Набытак". Іх таксама заўважылі, ухвальна сустрэлі чытачы і крытыка. Застаўся яшчэ адзін, падрыхтаваны самім аўтарам, але не выдадзены — "Званар". Пра Івана пры яго жыцці хадзілі "легенды". Маўляў, нейтаймоўны, непакорны, заўсёды з думкай насуперак, нягледзячы, хто б там не быў: ці то высокае, ці ніжэйшае начальства, або

проста знаёмы. І, казалі, гэта часцей за ўсё адбывалася "пад градусам"... Магчыма, доля ісціны тут ёсць. Прыклады падобных паводзін можна прыводзіць і яшчэ, ды хоць бы той жа паэт Анатоль Сербантовіч (60—70 г.г.) ці сённяшні Анатоль Сыс. Але што ў Івана былі талент, крыштальнае сумленне — сумнявацца ў гэтым не даводзілася. Гэта пацверджала яго паэзія.

Калі ў 1993 годзе, у апошні дзень чэрвеня я стаяў над Іванавай магілай на яго радзіме, у вёсцы Ячонка, і думаў, што сказаць на развітанне, мне раптам уявілася ўсё яго жыццё і творчасць белым буслам з параненым крылом. Птушка, якая адстала ад сваіх сяброў, што адляталі ў вырай, і вось кружыць... кружыць "над вечнасцю гнязда", з "надзеяй", што паратунак будзе, але на жаль... на жаль... Тым не менш, "набытак" паэта застаўся, застаўся нам і нашым нашчадкам.

У сваёй кнізе паэзіі "Прыстань віцінаў", якая выйшла праз тры гады пасля смерці Івана, я прысвяціў яму верш. Ёсць там такія радкі:

*І пратоптваў найпрост сцяжыну,
Бо пятляць, як заяц, не ўмеў,
І ў твар сонцу, нібыта дзяўчыне,
Ты вачыма адкрыта глядзеў.*

А перад гэтым быў эпіграф з радкамі Анатоля Сербантовіча "...можа, потым праз гады // Хтосьці назаве нас у народзе // Як паэтаў шчасця і бяды".

Такіх творцаў у беларускай літаратуры, на жаль, няма. Іх не стала ў маладым узросце. "Запомнім жа іх маладымі!"

Сёння Івану Рубіну было б 50.

Яўген ХВАЛЕЙ

Іван РУБІН

НЭАНКВІЗІТАРЫ

*Посах для калекі,
Вока для сляпога...
Закапалі наведкі,
Навокал нікога.
Не пойдзеш нікуды —
Ходзяць манекены,
Шчэрацца Іуды —
Робяць сваё гены.
Пахавалі Нямігу.
І Верхні даб'юць.
А нашчадкам на памяць
Вярыгі куюць.*

МАТЫЎ

*"Былых сяброў не меў,
І новых не набыў..."
Гучыць стары матыў,
Вясёленькі прыпеў.*

*— Як жыў, так і жыві,
Калі сышоў з калёс.
Не наракай на лёс
І бога не гняві.*

*Кішэнь пустая. Дух
Хоць раз перавядзі.
Гасподзь, не даведзі
За рай — улонне шлюх.*

*За ісціну — віно,
Нясплачаны вброк...
І гэты першы крок
У бездань і на дно.*

Іван Рубін (злева) з Міколам Мятліцікім (1972 г.).

Грамадскасць (літаратурная і каля-) ужо каторы год не ставляецца звяртаць увагу на тое, што "тэрыторыю" сённяшняга пісьменства насяляюць далёка не Герой — прынамсі, маральнае аблічча "героя найноўшага часу" не спрыяе, на думку многіх знаўцаў праблемы, усталяванню ўсеагульнага аптымізму.

Сутнасць прэтэнзій да вобразаў-персанажаў (найперш — "станоўчых") можна, напружыўшыся, звесці да двух асноўных тэзісаў. Па-першае, з пункту гледжання вечнасці, асабліва неасацэрэалістычнай, іх "станоўчасць" нейкая... нетрадыцыйная, нестаноўчая нейкая "станоўчасць", словам. Па-другое, цынічная сучаснасць папросту не можа "спарадзіць" Герояў, таму што... не можа, і ўсё тут!

Постаць Героя, "прыстойнага ва ўсіх адносінах", сёння з найбольшай ахвотай матэрыялізуецца ў летуценнях крытыкаў ды літаратуразнаўцаў, нахабна (а можа, асцярожна?) абыходзячы змрочныя "сусветы" ўласна мастацкіх твораў. Пакуль носьбіт "станоўчага ідэалу" маркотна мізарнее, кастрафічна "танчэе", становячыся ледзьве не эфірна-эфэмернай субстанцыяй, ягоны антыпод "тлусцее" й набірае вагу. Парадокс заключаецца ў тым, што антыподам Героя з вялікай літары паўстае не Антыгерой мефістофелеўскага кшталту, але... "сярэднестатыстычны", тыповы сучаснік, з максімальна "абагуленым" выразам твару і пазнавальна кепскім настроём...

Аднак нягледзячы на бесперапынныя памкненні чалавека ўтапіцца ў акіяне безнадзейнасці, на якія ён траціць сіл не менш, чым на сам працэс "жыцця", — і ў гэтай справе поспеху яму не дасягнуць. Бо і "сучаснік" у выніку паўстае горшым, чым хоча здавацца, але ж не такім пачварным стварэннем, якім бачаць яго "суседзі па эпасе".

Ірына ШАЎЛЯКОВА

Анатоль АНДРЭЎ

МАШТАБ АСОБЫ

Можна вылучыць два тыпы адносінаў да інтэлігенцыі (у адпаведнасці з класікай дыялектыкі, паводле якой супрацьлегласці не існуюць адна без аднае):

1. Яе лічаць "соллю зямлі".
2. Яе ж абвінавачваюць у нерашучасці, бяздзейнасці, дэфіцыце "маральна-валявых" — і ва ўсёй гаме "выніковых" заганяў: ад элементарнай ляноты да бязглуздай мудрагелістасці. Ісціна ж заключаецца ў тым, што абодва меркаванні сапраўдныя, і гэта ператварае кожнае з іх паасобку — у міф. А вось міф, які апладняецца кантраміфам, паўстае вельмі падобным да праўды.

Так, інтэлігенцыя ёсць "соль зямлі" — у тым сэнсе і ў тых адносінах, што сама культура абяззана сваім узнікненнем і развіццём той пародзе людзей, якую мы інтэгральна называем семантычна размытым словам "інтэлігенцыя".

Аднак тая ж "соль зямлі" лёгка ператвараецца ў "смаркачы". Падобна таму, як графіт "кампраметуе" дыямент (друзлы бруд арганічна і ганебна роднасны асляпляльна-бліскаччай, крыштальна чыстай цвярдзіні: прырода рэчаў!) — гэтаксама і інтэлігенцыя натуральна сумяшчае твар з лямом. Назіраць жа загану, што вынікаюць з высокіх вартасцяў інтэлігента, — невымоўна брыдка. Уявіце сабе не розум, але эрудзіраванае крыўляне; не глыбіню пачуццяў, а сляпое перайманне рытуала; не талент, але імітацыю; не філасофію, але балбатню; не ўчынак, але апраўданне подласці — і вам захочацца плюнуць на "соль зямлі".

Інтэлігенцыя ў сваіх вышэйшых правах выклікае захваленне; зніжэнне духоўнай, інтэлектуальна-душэўнай планкі спараджае карыкатуру, ператварае складаныя і глыбокія натурны ў стварэнні фанабэрыстыя — да выродлівасці.

Аксіёма: свет віртуальны зніжае значнасць свету рэальнага. Вось чаму чалавек, прыкаваны да камп'ютэра, дэградуе, засланяецца дасканалай машынай. Персанальны свет ахвяруецца ідалу — персанальнаму камп'ютэру, ахвяруецца свету інфармацыйнаму.

Падпарадкаванне "разумнай" машыне адбываецца незаўважна, як і

любый пераход у іншы свет. Чалавек, што знаходзіцца ва ўласным доме, апынаецца ў эпіцэнтры гіганцкіх інфармацыйных плыняў, у акіяне разнастайнай інфармацыі. Такім чынам рэалізуецца парадокс: праз кіраванне рэчамі (камп'ютэрам) ажыццяўляецца кіраванне чалавекам. Навучыўся дасканала кіраваць рэччу — і стаўся яе рабом. А далей усё проста: якая інфармацыя — такі і чалавек.

Аксіёма: чалавека нічога не павінна адцягваць ад яго самога настолькі, каб створанае чалавекам паўставала важнейшым за чалавека.

Чаго нягоднікі ніколі не даруюць людзям прыстойным, дык гэта таго, што эфектыўна мярзотнічаць можна толькі ўбраўшыся ў аблічча прыстойнасці. Подласць адчувае, што яна подлая. Паскуднік штохвілінна ў зносінах з людзьмі прызнаецца ва ўласным нягодніцтве. І гэтак — на працягу ўсяго жыцця. Варта прызнаць: быць жывёлінай — наймавернейшы цыжар.

Вось чаму паскуднікі дзеля "выкуплення граху", каб пазбегнуць канчатковага разбурэння асобы схільныя да эфектных маральных жэстаў. Подласць са слязьмі на вачах. І нічога гэтак не настрайвае супраць нікчэмнасцяў без годнасці і сумлення, чым іх дэманстратыўная дабрачыннасць.

У чым перш-наперш абвінавачваюць чалавека сумленнага?

У вышталцонай хлусні. Таленавітага?

Натуральна, у бяздарнасці; разумнага паспешліва абвясцяць вар'ятам. Як мае быць. А цяпер паспрабуйце абвергнуць усё агульнае, даводзячы нягодніку, што ён дурны, хлуслівы і бяздарны. Што здарыцца?

Вы памяняецеся з ім месцамі; прымаючы навізаньы вам правілы гульні, будзеце прыпадабняцца да вопытнага правакатара, будзеце агідныя самі сабе.

Нашыя дзеянні? Варта паводзіць сябе як чалавек сумленны, катораму таленавіта наследуюць бяздарныя правакатары: называйце рэчы іх сапраўднымі імёнамі. Заставайцеся прыстойным і таленавітым чалавекам, даючы падсілкавацца і ворагам. Вы — іх хлеб...

Той, хто на працягу ўсяго жыцця вывучае чалавека, рызыкне адстаць ад жыцця, ад моды на загану і дабрачыннасці — словам, састарэць. Справа ў

тым, што змяняецца (надзвычай імкліва) тэхналогія атрымання неабходнай для спасціжэння жыцця інфармацыі, мадыфікуюцца навікі выжывання, становяцца больш сучаснымі знешнасць і паводзіны. Здаецца, быццам змяняецца само жыццё. Уся знешняя дынаміка — мітусня, чалавек жа не змяняецца, ягоная прырода не эвалюцыянуе гэтак жа імкліва (калі наогул можна весці размову пра змяненне ягонай прыроды), як "прагрэсіруе на нашых вачах жыццё". Сама пасіянарная дынаміка сёння — устойлівая і абавязковая, яна сталася элементам прэстыжу. А хуткасць змянення можа падтрымлівацца толькі за кошт павярхоўнасці. Неабходна зразумець, што подбегам паспяваць за часам могуць сабе дазволіць толькі вечныя падлеткі.

Той, хто разумее, не спяшаецца. Ён заўсёды мае час падумаць. А калі не хапае часу на развагі — напэўна, ты не гатовы жыць.

Ці можа мудрасць стаць прадметам навуковага вывучэння? Скажам, мудрагелістай мудралогіі, зразуметаі як філасофія чалавека.

Самае неверагоднае: магчыма, і тут, як і ў любой навуцы, пачнуць завіхацца свае бездары і шарлатаны, што сілкуюцца каля класікі.

Тупіца ад мудрасці — гучала б забяўна.

Вольга НЯЧАЙ

ГЕРОІ (і) ДРАКОНЫ

Герой перамагае Дракона — гэта адзін з ключавых сюжэтаў міфалогіі, эпічнай пазіі народаў свету. У грэчаскіх міфах магутны Геракл здзяйсняе 12 подзвігаў, сярод якіх — забойства страшэннага Нямейскага льва. У рускіх былінах Ілля Мурамец — увасабленне сілы, мудрасці і справядлівасці — перамагае Салаўя-разбойніка, пускае яму калёную стралу ў правае вока (амаль як гэта робіць Анастасія Слуцкая ў вядомым фільме з Баты-Гірэем). У беларускай казцы пра Іллюшку герой (чый вобраз пазней асаціруецца з Іллёй-прапокам, што ўладарыў над нябеснымі грамамі) забівае Змея булавой. У хрысціянскай традыцыі Георгій Пераможца — нябесны заступнік і абаронца "хрыстальбовага вярства". Святы Георгій на белым кані ў пурпуровай мантыі сваёй здзідай-маланкаю забівае цмока-дракона. У куртуазных раманах высакародны Ланселот увасабляе сабою сукупны вобраз рыцара, што забівае змея і ратуе Прыўкрасную Даму, уладальніцу яго сэрца...

Пералічаным і многім іншым Героям-волатам, што змагаюцца з Драконам, уласцівыя не толькі моц ды сіла, але і высакароднасць. У міфах, казках, паданнях, а тым больш у хрысціянскай традыцыі Герой надзелены высокімі этычнымі якасцямі. Ён не проста ўвасабляе фізічную сілу, але і сімвалізуе дабро, справядлівасць. У яго характарыстыцы няма хвалістай градацыі. Герой — гэта суцэльны Герой. Дракон, Змей — суцэльны злодзей. Не проста агідная пачвара, што з'ядае людзей і хоча зжэрці Прыгажуню, але і ўвасабленне хцівасці, ілжывасці, падману. Зло імкнецца выдаць сябе за Дабро, спакушае Героя прапановамі ўлады, багацця, Прыгажуні, панаваннем над Сусветам. У народным эпасе гэтыя палярныя — не толькі ў фізічных, але перш

за ўсё ў этычных адносінах — сілы ніколі не пераходзяць адна ў другую. Іх трансфармацыя, "змешванне" іх якасцей прынцыпова немагчыма. Барацьба іх смяротная, жорсткая, але фінал яе (Перамога Добра над Злом) прадвызначаны.

Яшчэ раз падкрэслім: Герой і ў міфах, і ў хрысціянскай традыцыі змагаецца з драконам не за сябе асабіста, а за Дабро, Справядлівасць, Сумленнасць. Дракон жа не мае адкрыта выяўленай этычнай "праграмы", прыкаваная ж ягоная мэта — Зло, разбурэнне душы чалавека.

Прынцыповая адрознасць трактоўкі спрадвечнай праблемы барацьбы Добра і Зла ў сучаснай масавай культуры — у заганнай ідэі немагчымасці існавання сапраўднага Героя ў сучаснасці. Маўляў, каб перамагчы, ён абавязкова павінен стаць Драконам.

Дзеля гэтага ў шматлікіх экранных баевіках красамоўна паказваюцца страшэнныя "Драконы"-злодзеі і агрэсіўна-эмацыянальна даводзіцца думка: каб перамагчы Дракона, Герою трэба самому стаць яшчэ большым Драконам. Атрымліваецца не барацьба Героя з Драконам (Добра са Злом), а Дракона № 1 з Драконам № 2. Гэта можа быць бойка Гадзілы з Кінг-Конгам, сына пастара, былога вязня — з Мясніком ("Банды Нью-Йорка" М. Скарцэзе), магутных рэйнджэраў, крутых уокераў, суперагентаў, мафіёзі... Для Героя бясконцых баевікоў метады Дракона становяцца ўласнымі і ператвараюць яго ў супрацьлеглую істоту — яшчэ больш магутнага Дракона. Драпежнік змагаецца з Драпежнікам.

У мудрай усходняй легендзе пра Героя і Дракона расказваецца, як кожнае новае пакаленне людзей нараджала магутнага Героя, які знаходзіў зачараваны меч і ішоў на бой з Драконам. Але потым некуды знікаў. Нарэшце, чарговы дракон сказаў чаргову герою: "Не забівай мяне: я — былы Герой". Магчымасць этычнага перараджэння Героя ў Дракона парознаму трактуецца ў высокім мастацтвам і масавай культурай. Для пазтэўмысліцеляў, філосафаў светлы рыцар Ланселот, які становіцца Драконам, — гэта пагібель чалавечнасці, Добра ў душы героя. Для масавай культуры вобраз Героя-Дракона — гэта пастаяннае агрэсіўнае сцвярджэнне ідэі Зла ў знешняй абалонцы Добра, спроба сцвердзіць заганную тэзу, паводле якой "мэта апраўдвае сродкі". Але ж вядома, што "добрымі намерамі выбрукавана дарога ў пекла". Вобразы дваістых Герояў-Драконаў у масавай культуры тыражыруюць Зло: сіла і магутнасць Героя падаюцца ў адсутнасці яго этычных якасцей, яго маральнасці. Таму ў маскульце падобныя "Герой" тоесныя Драконам, яны аказваюцца "ваўкамі ў авечай скурцы".

Барыс ЭЙХЕНБАУМ:

"Наш час — час музыкі, танца, час тэатра, а не літаратуры. Мы менш за ўсё славеснікі. За апошнія гады мы, здаецца, залішне многа казалі, і цяпер душа наша шукае адпачынку ці, наадварот, напружання ў тых мастацтвах, дзе пануе стыхійны пачатак, пачатак даслоўны. (...) Слова наша нейк збяднела, стала цьмяным. Мы маем патрэбу ва ўражаннях, у эмоцыях, у новых асацыяцыях, якія ўдыхнуць у нашы словы новае жыццё."

Як зазначана ў анатацыі да гэтага зборніка, "у манаграфіі разглядаецца гісторыя Таварыства "Тутэйшыя", якое заняло прыкметнае месца ў літаратурным працэсе Беларусі і ўяўляе сабой цэласную і завершаную эстэтычную з'яву, вартую ўважлівага апісання, класіфікацыі і ацэнкі". Асабліва й не паспрачаюцца, тым больш, што пісалася ўсё гэта пад пільным вокам такіх аўтарытэтных дактароў ад філалогіі як Міхась Тычына ды Людміла Сінкова.

І ўсё ж... мучыць мяне адна неадступная думка: ці не зашмат гіста-

рычнай увагі пачалі надаваць гэтай насамерэч неардынарнай з'яве ў сучаснай беларускай літаратуры якраз тыя, хто меў да яе непасрэднае дачыненне? Бо, апроч гэтай манаграфіі Аксаны Бязлепкінай, ужо апублікаваныя ці вольсць маюць быць надрукаванымі (напісанія ці пішуцца) мастацкія творы, якія наўпрост (альбо наўкос) закранаюць гэтую ж тэму.

Напраўду, у той стыхійнай перабудовы час людзі, якія ачольвалі розныя суполкі (грамадскія, палітычныя, літаратурныя) альбо верхаводзілі там, былі вельмі актыўнымі, мэтанакіраванымі (патэнцыяльнымі кар'ерыстамі альбо эгацэнтрыстамі), прабіўнымі завадатарамі (большасць з іх і па сёння — тут альбо за мяжой — знаходзяцца ў авангардзе тых ці іншых рухаў-зрухаў, прывілей альбо пэўнага ўціску)...

Мабыць, калі ўлічваць папярэдне многа сказанае, такая літаратурная аб'яднанні як "Узвышша" і "Маладняк", можа нават менш заангажаваныя ў сучасным беларускім літпрацэсе, чым "Тутэйшыя". Хоць па вялікім рахунку, якія такія значныя ў мастацкім плане творы пакінулі пасля сябе ў беларускай літаратуры сябры гэтага таварыства? Выдатны зборнік паэзіі Анатоля Сыса "Пан лес" (1989). Дык жа й гэта ўжо толькі водгулле былога таварыства, якое (само па сабе!) распалася напрыканцы 1988 года без усякай афіцыйнай пра тое абвесткі...

Аксана Бязлепкіна без піетэту, нязмушаным чытэльным стылем, пазбаўленым празмернага акадэмізму, выкладае нам звездзеную версію "Тутэйшых" паводле некаторых захаваных дакументаў ды пры актыўнай дапамозе саміх, не састарэлых яшчэ, сяброў таварыства Сяргея Кавалёва, Адама Глобуса, Андрэя Федарэнкі ды Сяргея Дубаўца... (Няўжо больш нічога й не пакінулі для будучых гісторыкаў тутэйшай літаратуры?! На мой погляд, гэта была б чарговая палітычная памылка, якую нашчадкі не прабылі б, асабліва абазнамаму ва ўсім С.Дубаўцу.)

А найцікавейшым падаўся мне раздзел "Асобы", у якім, на маю думку, бракуе асобнага вызначэння фігуры Алеся Бяляцкага. І А.Сыс, на маё меркаванне, пададзены не зусім адэкватна значнасці сваёй творчасці. Тое ж можна сказаць і пра нердынарную асобу С.Дубаўца.

Я ніколі ў сваім жыцці (у тым ліку і літаратурным) ні з кім не супольнічаў, таму мне цяжка вызначыць творчы плён нейкай пэўнай літаратурнай групы, а не канкрэтна таго ці іншага паэта альбо празаіка, скажам, з таго ж самага гурту. Можна быць, з дзейнасці падобных групак вынісць значнасць? Але пра якую значнасць і ўплыў на сучаснае беларускае грамадства можна гаварыць у дадзеным выпадку (хоць С.Адамовіч і А.Сыс у пэўны час і аказвалі на яго свой спецыфічны і, на жаль, негатыўны ўплыў у крытычныя і вызначальныя для жыцця краіны моманты)?..

Зрэшты, стоп... Выслушаем разважанні на гэты конт саміх "герояў". Непараўна-іранічны С.Дубавец лічыць, што "Тутэйшыя" былі ўсяго толькі "ўдалым брэндам літаратурнага пакалення". Але, падаўжачы "мэтра", С.Адамовіч заяўляе, што таварыства не было "дзіцём перабудовы". "Дэклараваная вяржасць да пісьменнікаў старэйшага пакалення нараджалася ў некаторых ад прыхаванага жадання мець тыя ж прывілеі. Як пісаў А.Аркуш, побач з творчымі задачамі былі і нятворчыя: атрымаць кватэру, уладкавацца ў часопіс", — зазначае сама А.Бязлепкіна.

Адным словам, перад намі небяспрэчна і нават палемічная манаграфія маладой сучаснай пісьменніцы. І гэта — добра. Там, дзе няма дыдактычнасці, кананізацыі і аглабізму заўжды ёсць прастора для рознабаковага творчага меркавання і ўласнай мастацкай дадумкі. А што?! Мы ж таксама — ТУТЭЙШЫЯ...

Вось парадокс! Пішаш, пішаш, крытыкуеш гэтых няшчасных беларускіх вершаскладальнікаў, а яны — не, каб агрызнуцца "ды ў пысу", але — хочаце верце, хочаце не — нават цёпла са мной рукаюцца пры сустрэчы і дасылаюць свае новыя зборнікі для рубрыкі "Легалізацыя"...

У чым тут соль — не ведаю, а вось мёд, пэўна ж, у маёй рэкламе іх "творчай прадукцыі" (выраз М.Гарэцкага). Можна і далей іранізаваць альбо абураліцца, аднак некалі ж трэба і сур'эзна раздумацца над гэтым "справдечным беларускім пытаннем": быць ці не быць паэтам?.. Бо ціснуць, заціскаюць, прыніжаюць нашу родную мову, а мы ўсё гамонім на ёй за штодзённай працай у паўмертвых калгасах, а вечарам спяваем ці слухаем яе надрыўна-тужлівы голас; прыпадкоўваемся ў зацішку ад сваіх хатніх ды пішам-рыфмуем... Хто проста выказвае набалелае, каб адпусціла, хто мае разлік на выпадковага спагадлівага слухача, хто — на публікацыю ў якой мясцовай газеце, а нехта адразу ў Янкі Купалы меціць...

А ўжо калі свае кніжачкі ў чалавека пайшлі, то тут трэба яму тэрмінова на іх (яго) месца ў літаратуры паказаць адрозна, каб не паспела развіцца ў ім хвароба правінцыйнай графаманіі, каб не гібеў ён дарма ў бясконцай чарзе на Парнас сярод некалькіх сот гэткіх жа, як пісаў калісьці паэт Р.Барадупін пра А.Вазнясенскага, беларускай "мовы вялікіх прыгонных"...

Пара б і дзякуй сказаць, што і раблю... Іван Лашутка, пэўна ж, у глыбіні душы пакрыўдзіцца на мяне за тую, і над ім таксама зверну навіслу, грувастую гурбу маіх грубаватых слоў... Не магу не працытаваць зараз восьм радкоў з яго верша "Танец пёўня, якому адсеклі галаву":

Сціснуў крылы, горлам — на лаву,
Прыдавіў, хоць крычы каравулу,
Гаспадар зрабіў сваю вичную справу —
Пёўню ўвосень адсек галаву.

.....
Ды ніхто не заўважыў, напэўна,
На святанні наступнага дня,
Што у ранішнім звоне напэўным
Не стае аднаго пёўна...

М-да, невясёлыя песні, канечне, але ўжо, як Бог даў. Даў — спяваеш, не даў — таксама не маўчыш...

Не буду тут асабліва дакараць Івана Іосіфавіча, усё ж падараваны мне зборнік трэці ў біяграфіі семідзесяцігадовага паэта, які ўзнагароджаны Спецыяльным прызам Федэрацыі прафсаюзаў РБ у галіне паэзіі а да ўсяго яшчэ з'яўляецца і сябрам СБП. Сябра ж крытыкаваць неяк не з рукі. Нават ЛеГалу.

А калі сябра той дзе-нідзе яшчэ й зачэпіць цябе сваімі адметнымі і працудымі словамі, да прыкладу, у вершы "Паэт", прысвечаным пачаў У.Дубоўкі, то раздражненне ад перыферычнай літаратуры неяк само сабой неўпрыкмет развейваецца:

Паэты заўсёды ў аблаве.
Спяшу, пераводзячы дух,
Тым, хто у зменлівай славе,
Мовіць за нас, за двух:
Няхай не міне гаркота
Тых, хто глядзеў стараной
міма тваёй самоты,
міма любові тваёй.

Пераасэнсаваўшы словы савецкай песні "жила бы страна родная", працягнем іх адвечнай айчынай тэмай, што ўсё іншае абавязкова дадасца. Не нам — дык дзецям. Паэзія ў тым ліку.

Іван ЛАШУТКА. "Свято слова" (вершы; Мінск, выд-ва "Беларускі кнігазбор", 2003г., рэдактар Н.Давыдзенка, 500 паасоб., 84 стар.)

Выходзіць з 1932 ГОДА
У 1982 годзе
ўзнагароджаны ордэнам
Дружбы народаў

ГАЛОУНЫ
РЭДАКТАР
Анатолий
КАЗЛОУ

Рэдакцыйная рада:

Святлана
БЕРАСЦЕНЬ,

Леанід
ГАЛУБОВІЧ,

Віктар КАВАЛЁУ,

Вольга КУРТАНІЧ,

Віктар ПАТАПЕНКА —
намеснік
галоўнага рэдактара,

Віктар ШНІП —
адказны сакратар.

АДРАС РЭДАКЦЫІ:

220005, Мінск,
вул. Захарова, 19

ТЭЛЕФОНЫ:

галоўны
рэдактар — 284-6673
намеснік галоўнага
рэдактара — 284-4404
адказны
сакратар — 284-6673

АДДЗЕЛЫ:

публіцыстыкі — 284-7965
пісьмаў і грамадскай
думкі — 284-7965
літаратурнага
жыцця — 284-7965
крытыкі
і бібліяграфіі — 284-7965
паэзіі і прозы — 284-7965
музыкі — 284-8153
тэатра, кіно — 284-8153
выяўленчага
мастацтва — 284-8153
карэктарская — 284-8091
бухгалтэрыя — 284-6672
Тэл./факс — 284-84-61

Электронны адрас:
e-mail: minsk@lim.by

Пры перадруку просьба
спасылацца на "ЛіМ".

Рукапісы рэдакцыя
не вяртае і не рэцензуе.

Пазіцыя рэдакцыі
можа не супадаць
з меркаваннямі
і думкамі аўтараў
публікацый.

Набор і вёрстка
кам'ютарнага цэнтра
РВУ "Літаратура і Мастацтва"

Выходзіць раз на тыдзень
па пятніцах

Друкарня Рэспубліканскага
унітарнага прадпрыемства
"Выдавецтва

"Беларускі Дом друку"
г. Мінск,
пр. Ф. Скарыны, 79

Індэкс 63856 Наклад 1635
Умоўна друк. арк. 3,72
Нумар падпісаны ў друк
27.01.2004 у 11.00

Міністэрства інфармацыі
Рэспублікі Беларусь
Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая
ўстанова
"Літаратура і Мастацтва"

Рэгістрацыйнае
пасведчанне № 715

Заказ 158

Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Рэнальд КНЫШ. "Утро туманное" (раман у вершах, Гродна, 2003г., у аўтарскай рэдакцыі, 1000 экз., 186 стар.)

Ведаецца, я люблю спорт. Пра шахматы я ўжо пісаў у звязку з кніжкай Васіля Жуковіча. Аднак шахматы, можна сказаць, творчы від спорту, нейкім чынам нават — мастацтва... Недалёка ад таго і гімнастыка спартыўная. А родная яе сястра і насамерэч — мастацкая...

Дык вось аўтар, які напісаў гэты, непераадолены ні пры якой бальнай шкале, раман у вершах, не хто іншы як вялікі трэнер па спартыўнай гімнастыцы Рэнальд Кныш, што выхаваў не менш вялікую гімнастку свету беларуску Вольгу Корбут, якая ўжо даўно жыве ў ЗША, развёўшыся з вядомым салістам не менш знаным у свеце "Песняроў" Леанідам Барткевічам, і адзінока-самотна чакае з тамашняй турмы свайго сына...

Вядома, пра нейкія значныя мастацкія знаходкі, выбітную вобразнасць, адточаную

стылістыку ды самабытную мову (беларускую!) не выпадае. Але з "гінесаўскай пераможнасцю" адзначым, што ў друкаваным аб'ёме "звершаны раман" Р.Кныша далёка пасля сябе пакінуў яшчэ двух вядомых нам аўтараў раману ў вершах, рускага генія Аляксандра Пушкіна і нават нашага — Ніла Гілевіча...

І ўвогуле, калі б аўтарам гэтай густа звершанай кніжкі не быў сам Рэнальд Кныш, то "па Гамбургскім рахунку" не было б што пра тое яго "младопісанне" казаць. (Усё адно я назаліць прэзідэнту Расійскага Пэн-цэнтра, паэту Аляксандру Ткачэнку з роспытамі пра яго былую ватаратарскую славу...) Агулам жа, калі трэба ўзвысіцца, то Р.Кныш не забывае назваць прозвішча слаўнай В.Корбут, гэтак жа як і В.Корбут пры неабходнасці "казырне" высокай духоўнасцю ды інтэлектам свайго трэнера Р.Кныша.

Насамрэч жа — адзін аднаго і бачыць не хочучь...

Ёсць і ўдалыя радкі, цікавыя сваёй наіўнасцю і юнай энергетыкай. Прачытую тэкст які называецца "Белоруссии":

Мой милый край, мой край несчастный,
О, сколько раз, скажи, тебя
Полулюдей поток ужасный
Топтал, все лучшее губя.

Но ты из крови и могилы
Вставала к жизни каждый раз
И видишь будто все забыла —
Цветешь, счастливая сейчас!
Горжусь тобой! И знаю, вскоре
Добавлю в блеск великий твой
Стихов и звонких песен море
И в чем-то — подвиг мировой!

Напісана гэта 27 мая 1954 года. Агулам "раман" складаецца з разрозненых (дзённікавых) асобных вершаў маладога Р.Кныша. Прадмову да "рамана" напісала таксама не абы-хто, а сама Данута Бічэль: сціпла — адносна літаратуры і з павагай да чалавека, які на сваім вопыце даказаў, што творчасць прысутная паўсюль, дзе аб'яўляецца талент. І ў паэзіі, і ў спорце.

Как трудно каждому из нас
Подняться над собой —
Поверить в то, что мы весь час
Талант хороним свой!
Что нужно только захотеть,
Подумать и найти —
И можно творчески лететь
По высшему пути!
Цяжка не пагадзіцца. Калі не з рускай граматыкай, то хоць бы з узвышанай чалавечай думкай.

Шаноўныя чытачы, усе гэтыя кніжкі вы можаце набыць у "КНІГАРНІ ПІСЬМЕННІКА", (Мінск, вул.Казлова, 2.)